

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výchovy ke zdraví

Bakalářská práce

Etické otázky v profesi - Policie České republiky

Vypracoval: Vladimír Meluš

Vedoucí práce: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D.

České Budějovice, 2016

University of South Bohemia in České Budějovice

Faculty of Education

Department of Health Education

Bachelor Thesis

Ethical issues in the profession - Police of the Czech
Republic

Author: Vladimír Meluš

Supervisor: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D.

České Budějovice, 2016

Bibliografická identifikace

Název bakalářské práce: Etické otázky v profesi - Policie České republiky

Jméno a příjmení autora: Vladimír Meluš

Studijní obor: Výchova ke zdraví

Pracoviště: Katedra výchovy ke zdraví, Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D.

Rok obhajoby bakalářské práce: 2016

Abstrakt:

Tématem předkládané bakalářské práce jsou otázky v profesi - Policie České republiky. V teoretické části se zabývám popisem policejní etiky, jejím vývojem a dále také popisem vzdělávání policistů v této oblasti. Dále zde pojednávám o komunikaci mezi policistou a občanem, opomenuto není ani porušení etických zásad ze strany policisty či postihy za toto porušení. V praktické části práce uvádím případové studie, které byly vytvořeny na základě skutečných případů z policejní praxe a jejich následné vyhodnocení. V diskuzi a závěru bakalářské práce shrnuji veškeré zjištěné skutečnosti.

Klíčová slova: Etický kodex Policie České republiky, etika, policejní praxe, výslech, komunikace, korupce.

Bibliografická identifikace

Title of Bachelor Thesis: Ethical issues in the profession - Police of the Czech Republic

Author's first name and surname: Vladimír Meluš

Fields of study: Výchova ke zdraví

Department: Health Education, Pedagogical fakulty University of South Bohemia in České Budějovice

Supervisor: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D.

The year of presentation: 2016

Abstract:

The theme of this bachelor thesis are the ethical issues in the profession - Police of the Czech Republic. The theoretical part contains the police ethics description and its development as well as a description of police officers training in this area. The theoretical part then continues with a section focused on communication between the police officer and the citizen. This section also includes a part about ethical violations by the police and penalties for these violations. The practical part consists of case studies, which were created based on real situations from police experience and their subsequent evaluation. In the discussion and conclusion, the thesis summarizes all the established facts.

Keywords: The Code of Ethics of the Czech Police, ethics, police practice, inquisition, communication, corruption.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích, na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne podpis studenta

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat původní vedoucí mé práce Mgr. Pavlíně Moučkové a především nynější vedoucí práce, kterou je Mgr. Petra Vojtová, Ph.D. Zejména pro její přístup ke studentovi a dále pak za cenné rady při vedení práce, ochotu, trpělivost a vstřícnost.

Obsah

1. Úvod	9
2. Teoretická část	11
2. 1. Vývoj policie.....	11
2. 2. Etika	14
2. 2. 1. Vývoj etiky	15
2. 2. 2. Profesní etika policejní	17
2. 2.3. Etický kodex Policie České republiky	18
2. 2. 4 Vývoj Etického kodexu Policie České republiky	20
2. 4. Vzdělávání policistů v oblasti etiky	22
2.4.1. Vzdělávací instituty pro policisty	23
2. 5. Komunikace z pohledu etiky	24
2.5.1. Psychologické aspekty při práci s agresorem v policejní praxi	26
2.6. Etické zásady výslechu v policejní praxi	27
2.7. Neetické chování a korupce	31
2.7.1. Postih za korupci z pohledu trestního práva	33
3. Praktická část	35
3.1. Cíle výzkumu	35
3. 2. Cílová skupina výzkumu	35
3. 3. Metody provádění kvalitativního výzkumu	35
3.4.1. Případová studie č. 1	38
3.4.2. Případová studie č. 2	40
3.4.3. Případová studie č. 3	42
3.4.4. Případová studie č. 4	44
3.4.5. Případová studie č. 5	46
4. Vyhodnocení výzkumu a diskuze	48
Diskuze k případovým studiím	52

5. Závěr	53
6. Seznam použité literatury	55
6. 1. Internetové zdroje	57
6. 2. Legislativní dokumenty	58
7. Přílohy.....	59

1. Úvod

Téma mé bakalářské práce „Profesní etika - Police České republiky“ jsem zvolil kvůli profesnímu i lidskému hledisku. Etika se nás dotýká a to jak v mezilidských kontaktech, tak je o to více důležitá u veřejně činných osob. Sám jsem uniformovaným policistou, jsem v každodenním kontaktu a na „očích“ veřejnosti, tudíž je i zcela žádoucí a nezbytné etické vystupování a jednání. V neposlední řadě se v každodenní praxi setkávám s tím, co se má podle policejních ustanovení a pravidel dělat. Otázkou je, jak jsou tyto patřičná pravidla dodržována v běžné praxi. Především je nutné upozornit, že na obecné rovině je požadovaná etika jasně a pevně stanovena, avšak v konečném důsledku v této problematice dochází k různým porušením neslučující se s etickými zásadami Policie České republiky. Neetické chování je v drtivé většině pouze dílem jednotlivých policistů. Je nutné si však uvědomit, že selhání jednoho jedince, vrhá stín na celou složku, kterou je policie. Policie je státní instituce, sloužící k ochraně občanů a jejich zájmů, ve kterou by měl mít běžný občan oporu a především k této instituci mít důvěru. Policie je v moderním pojetí tržní ekonomiky „servisní organizací občana“. Tak jako každá složka státní správy či komerční firma slouží k uspokojení potřeb občana, klienta, zákazníka.

Vzhledem k tomu, že se od každého policisty Police České republiky požaduje tzv. vyšší morální standard, není toto zaměstnání určeno pro absolutně všechny občany. Občan, který chce vstoupit do řad policistů, či začínající policista by si měl uvědomit regule a morální principy zakotvené v etice policisty, které má zachovávat jak ve službě, tak i mimo ni. Policista, který je mimo službu, je stále policistou. Veřejnost jej tak vnímá, má být v jistém slova smyslu vzorem občanům. Práce policisty, jak všichni chápeme, klade vysoké nároky na fyzickou připravenost (např. při útěku pachatele z místa činu jej musí policista doběhnout a případně zadržet), na odborné znalosti (perfektní znalost trestního práva a kompetencí) nebo na motorické schopnosti (například střelba z ruční zbraně). Nesmíme však zapomenout na to, že práce u bezpečnostních sborů je spojena s prováděním různých služebních zákroků a zejména pak případné užití donucovacích prostředků, které závažným způsobem zasahují do práv občanů, vyplývající z listiny základních práv a svobod. To je hlavní důvod,

proč mají příslušníci policie své povolání vykonávat řádně a svědomitě. Říká se, že toto povolání má být pro policistu posláním, než jen rutinním zaměstnáním.

V bakalářské práci je užito literatury, ale i internetových zdrojů z oblasti profesní etiky, policejní etiky, částečně z policejní psychologie, kdy je tato problematika velice propojená. Dále jsem čerpal ze svých vlastních vědomostí a zkušenosti v této problematice, které jsem nabyl za několikaletou praxi u bezpečnostního sboru, kterým je právě Policie České republiky.

V prvních kapitolách bakalářské práce se zaměřím na historii a vývoj profesní etiky u policie. Uvedu některé prameny, o které se profesní etika nejvíce opírá - zejména se však jedná o Etický kodex Policie České republiky. Dále poukážu na správné či nesprávné chování policistů v dnešní době, i na ostatní aspekty, jako je přijímací řízení policisty nebo správné provádění zákroku a výslechu. V praktické části bakalářské práce uvedu několik případových studií, sestavených na základě rozhovorů s příslušníky Policie České republiky, kteří otevřeně vypovídají o svém etickém chování při výkonu svého povolání. V závěru této práce shrnuji současnou úroveň etického chování vybraných policistů Policie České republiky.

2. Teoretická část

2. 1. Vývoj policie

Bezpečnostní složky, které jsou většinou všude ve světě označovány slovem policie, existovaly již ve starověkých státech. Ve 4. století př. n. l. např. existovaly v Athénách lučištníci, kteří konali pořádkovou službu. Ve středověku se o výkon bezpečnostní služby dělili zejména panovníci, šlechta a později nově vznikající města. Předchůdcem pozdějších policejních sborů byly bezpečnostní složky měst, ty zajišťovaly bezpečnost v okruhu města a na území, které k danému městu náleželo. Ve Francii v 17. století existovalo již poměrně moderní četnictvo, jehož síla vzrostla za doby vládnutí Napoleona. Vzorem pro vytváření policejních sborů byla policie v Anglii na počátku 19. století.¹

V českých zemích až do vlády Karla VI. v 18. století byly policejní složky roztržštěné a nekoordinované. Mezi zemskými vládami a lokálními vrchnostmi panovala nedostatečná kooperace. Vlivem toho bylo např. stíhání zločinců zdlouhavé a tedy často neefektivní. Při první reformě v roce 1749 došlo k vytvoření hierarchie v bezpečnostních složkách a v následujících reformách bylo pokračováno za Marie Terezie a Josefa II. Policie získala uznání až za tehdejšího ministra vnitra Rakouského císařství Alexandra von Bacha, který působil ve své funkci téměř deset let. Po jeho pádu v roce 1859 došlo k opětovnému oslabení jejího postavení ve státě, včetně redukce vojensky orientovaných policejních složek. Ve druhé polovině 60. let 19. století byl Vojenský policejní strážní sbor nahrazen civilními bezpečnostními složkami a policisté byli zaměstnanci státu nebo měst a obcí.²

Historie policie je úzce spjata i s tzv. četnictvem. To spadalo původně pod armádu. Určeno bylo především k vykonávání bezpečnostních funkcí ve prospěch civilní státní správy. Četnictvo bylo na celém území rakouské monarchie zavedeno až po roce 1849. Z armády bylo vyňato v roce 1876. Podmínky k přijetí byly poměrně náročné a z dnešního pohledu je možné říci, že i diskriminační. Kromě rakouského

¹ Srov. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva: Habsburská monarchie (1526-1918)*, 1997. s. 10 -12.

² Srov. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva: Habsburská monarchie (1526-1918)*, 1997. s. 47 -57.

státního občanství, bezúhonnosti a věku mezi 24-36 lety musel být uchazeč svobodný nebo bezdětný vdovec, s dobrým zdravotním stavem, stanovenou minimální tělesnou výškou, musel umět německy i svoji zemskou řeč a služební lhůta byla roční. Rozsah působnosti byl značně velký, četníci bojovali i na všech frontách, kde operovala rakousko-uherská armáda.³

Úkoly četnictva spočívaly především v prevenci - předcházení porušování a překračování zákonů. Dbalo se především o zachování klidu, pořádku a bezpečnosti. Policisté byli zaměstnanci státu, nebo měst, či obcí. Státní policie působila především ve větších městech. V oblasti bezpečnosti státu se policie zaměřovala především na osoby či organizace vystupující proti stávajícímu politickému systému. Policie dohlížela také na tisk a ostatní prostředky veřejné působnosti. Po roce 1918 přetrvával systém předchozího režimu, četníci působili především v terénu, zatímco ve městech a obcích policie státní nebo komunální. Tam, kde nebyla policie, rovněž působilo četnictvo.⁴

Specifická situace nastala v období protektorátu. I když byl v naší zemi zachován určitý autonomní status, skutečná moc spočívala v rukou německých okupačních úřadů. Protektor byl hlavou vlastní říšské správy a v protektorátu nejvyšším říšským úředníkem. K úřadu říšského protektora náleželi velitel pořádkové policie a velitel bezpečnostní policie, kteří bezprostředně podléhali státnímu tajemníkovi. České bezpečnostní složky, tedy policii a četnictvo, řídilo i nadále Ministerstvo vnitra, vlastní kontrolu a dozor nad nimi vykonávaly německé bezpečnostní orgány na území protektorátu. Bezpečnostní složky se organizačně dělily na dvě součásti:

- 1) protektorátní uniformovaná policie, pod kterou spadalo četnictvo, uniformovaná vládní policie, uniformovaná obecní policie a požární policie,
- 2) protektorátní neuniformovaná policie, k níž patřila vládní kriminální policie a obecní kriminální policie.

³ Srov. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva: Habsburská monarchie (1526-1918)*, 1997. s. 64 - 80

⁴ Srov. MACEK, P., FILÁK, A. *Základy teorie policejné bezpečnostní činnosti*, 2004. s. 40-44.

System policejních úřadů zůstal zachován, ale z jejich škály vymizely správy, které ležely v oblasti Sudet.⁵

Po skončení války, konkrétně 17. 4. 1945, byl v Košicích schválen dokument „Budování národní bezpečnosti“, na jehož základě byl vytvořen jednotný policejní sbor označovaný jako Sbor národní bezpečnosti (SNB). Názvy jako policista nebo četník byly považovány za nežádoucí termíny, i když de-facto celý bezpečnostní aparát byl postaven na četnických principech.⁶

Státní národní bezpečnost byla výkonným orgánem správních úřadů. Sbor byl organizován vojensky. V letech 1950-1951 byla vytvořena složka Veřejné bezpečnosti (VB), která zahrnovala dosavadní uniformované služby a kriminální úřadovny. K jejím základním činnostem patřilo zejména předcházení trestné činnosti a zamezení jejímu páčání, pátrání po pachatelích trestních činů, dohlížení na pravidla silničního provozu a dohled v oblasti hlášení a evidence obyvatel a povolovacího systému. Do některých bezpečnostních úkolů byli zapojováni i občané a to např. jako pomocná stráž VB, pomocná služba dopravních inspektorátů, pomocná stráž VB na železnici aj. V roce 1954 došlo k zásadní reorganizaci policie, kdy hlavním řídicím orgánem se stává Hlavní správa VB, která byla nadřízenou všem krajským a okresním oddělením ministerstva vnitra (MV). Oddělení MV byly podřízené samotné oddělení VB. V roce 1966 jsou zrušeny krajské a okresní oddělení MV a jsou nahrazeny krajskými správami SNB a okresními odděleními VB. V roce 1968 došlo opět k zásadní reorganizaci a činnosti SNB, kdy věci bezpečnosti převzalo Federální ministerstvo vnitra, Ministerstvo vnitra České republiky a Ministerstvo vnitra Slovenské republiky.⁷

Od roku 1989 se v oblasti bezpečnostních složek mnohé změnilo. Byla zrušena státní tajná bezpečnost (StB). Funkce této složky přešly na bezpečnostní informační služby, které stojí mimo rámec Ministerstva vnitra - Bezpečnostní informační služba (BIS), Vojenská zpravodajská služba (VZ) a Národní bezpečnostní úřad (NBÚ). Bezpečnostní informační služba nespadá pod žádné ministerstvo a jedná se o samostatný státní úřad, naopak Vojenské zpravodajství plní úkoly pro Ministerstvo obrany a pro Armádu České republiky. Národní bezpečnostní úřad je ústředním

⁵ Srov. MACEK, P., UHLÍŘ, L. *Dějiny policie a četnictva III: Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945)*, 2001. s. 44.

⁶ Srov. MACEK, P., UHLÍŘ, P. *Dějiny policie a četnictva: Československo (1945-1989)*, 2011. s. 14.

⁷ Tamtéž, s. 44-97.

orgánem státní správy České republiky. Po roce 1989 byla ukončena existence Sboru národní bezpečnosti a přijetím zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, byl zaveden tradiční název Policie České republiky. Po roce 1990 začaly vznikat soukromé i bezpečnostní agentury. V České republice v současnosti existují dvě autonomní policejní uskupení, a to Policie České republiky, tedy policie státní, a řada městských a obecních policií.⁸

Organizace policie je stanovena zákonem č. 273/2009 Sb., o Polici České republiky. Policii tvoří útvary policejního prezidia, útvary policie s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství policie. Útvary s celostátní působností se specializují na potírání nejzávažnějších forem trestné činnosti, nebo poskytování odborné nebo servisní činnosti, zatímco útvary s územně vymezenou působností zajišťují celé spektrum činností policie ve svěřeném území.⁹

2. 2. Etika

Etika se podle Blechy¹⁰ “zabývá konfliktem po svobodném jednání a vědomím povinnosti přizpůsobit se požadavkům ostatních“. Etickými otázkami se zabývali již antičtí myslitelé. Převládal názor, že je marné vzdorovat normám plynoucím ze zákonů přírody, neboť by se jednalo o vzdor proti přirozenosti. Vyžadovala se poslušnost vůči tradičním společenským zákonům a zvykovým normám chování. Zároveň se však začal vyvíjet také status člověka jako bytosti svobodně jednající a uvažující. Lidské jednání má kromě prospěchové stránky i stránku hodnotovou. Postupně se tak začaly objevovat normy, o kterých nebylo pochyb, a které byly dle požadavků příslušné společnosti či skupiny nutné. V křesťanství je takovou normou např. desatero přikázání, u Immanuela Kanta kategorický imperativ. Jedná-li člověk s vědomou reflexí uznávaných hodnot, jedná mravně. Schopnost individuálně posuzovat vlastní jednání a rozvažovat o jeho vztahu k uznávaným normám se nazývá svědomí. Soubor názorů na normy jednání je označován jako morálka. Morálka v dané společnosti určuje,

⁸ Srov. MACEK, P., FILÁK, A. *Základy teorie policejné bezpečnostní činnosti*, 2004. s. 49-50.

⁹ POLICEJNÍ PREZIDIUM ČESKÉ REPUBLIKY. *Rozvoj Policie České republiky v letech 2016-2020*. [online] listopad 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2016/01/Policie-I-1.pdf>

¹⁰ Srov. BLECHA, I. *Filosofie*, 1998. s. 190-192.

co je mravní. Na rozdíl od práva nejsou tyto normy vymezeny přesně, ale vycházejí především z veřejného mínění.

Název etika je odvozen od řeckého slova *éthos*, což znamená místo, bydlení, zvyk, obyčej. „*Etika je filosofická disciplína, která se zabývá nejen vztahem lidského jednání k morálním normám, původem a povahou těchto norem, ale i smyslem lidského života a problémem jeho štěstí.*“¹¹

2. 2. 1. Vývoj etiky

Etika jako samostatná disciplína se od doby svého vzniku vyvíjela. V současnosti se rozlišuje řada různých směrů, např. etika deskriptivní, normativní, teorie teleologické apod. Názory na to, co je etické, či mravní, se u jednotlivých autorů různí. Sokrates chápal hlas svědomí, označovaný jako *daimonion*, jako hlas a znamení od Boha. Immanuel Kant, jeden z nejvýznamnějších filosofů zabývajících se etikou hovořil o tom, že existuje obecně lidský mravní zákon, morální princip, který je platný a priori pro všechny rozumové bytosti. Podle něj se projevuje v každém subjektivním rozumu, tedy ve svědomí, jako kategoricky zavazující. Není jej tedy možné vysvětlovat pomocí empirické motivace spočívající v libosti a nelibosti.¹²

Základem Platónových úvah, které zasahují do etiky, je představa tzv. idejí. Ty existují mimo čas a prostor, mimo pozemský svět, a jsou vzorem pro všechno, co nás obklopuje. Ideje jsou mimo jiné také zdrojem dobra. Stojí-li každé jsoucno nejbliže ke své ideji, o to více je dobré.¹³

Aristoteles, Platónův žák, rozlišuje u člověka činnosti vegetativní a smyslové. Smyslové činnosti jsou podle něj řízeny vůlí. Vůle může sklony vychovávat podle rozumu, je k tomu dle něj morálně vázána. Svě sklony máme kultivovat. Opravdu dobrým člověkem je podle Aristotela ten, u něhož jsou povinnosti a sklon v harmonii, která je v souladu s dobrem. Mravním úsilím získáváme ctnosti, tedy i schopnost konat dobro. Ctnostný člověk je nejšťastnější, protože duch a animita jsou u něj v harmonii.¹⁴

¹¹ Srov. BLECHA, I. *Filosofie*, 1998. s. 190-192.

¹² Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, 2001. s. 54-97.

¹³ Srov. BLECHA, I. *Filosofie*, 1998. s. 34-35.

¹⁴ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do filosofie*, 1991. s. 232.

K tomu, co je etické a čím by se měla etika zabývat, významným způsobem přispěl v 19. století německý filozof Friedrich Nietzsche a to svým kontroverzním pojetím vidění člověka. Hovořil o vůli k moci, která může existovat v síle aktivní, v níž dochází k přitakávání života, a reaktivní, která vede k popírání života. Dle toho rozlišuje lidi na aktivní a reaktivní, tedy slabé. Nietzsche také popíral význam všeho duchovního a rozumového. Chápe tyto činnosti jako projevy biologické stránky člověka. Psal také o nadčlověku a počátku nového lidství. Současného člověka přirovnává k opici a uvádí, že v tomto smyslu by člověk měl sám sebe překonat. Jeho pojetí etiky se radikálně liší od tradičního pojetí morálky. Nadčlověk má projevovat svou autonomii s cílem správných hodnot zcela svobodně, bez hranic.¹⁵

Proti Nietschemu s velkým nesouhlasem vystoupil např. Tomáš Garrigue Masaryk, který nebyl pouze prvním československým prezidentem, ale také mimo jiné filosofem. Masaryk¹⁶ uváděl, že ve slovech Nietzscheho se silně ozývá darwinismus, kdy silnému je dovoleno všechno, tedy i násilí. Síla člověka však podle Masaryka nespočívá v silných slovech.

Masaryk sám vyjadřuje i své názory k etice. Rozlišuje mezi náboženstvím a morálkou, kdy věřící člověk ještě nutně nemusí být morální. Mravnost je podle něj mravností člověka k člověku. Mravností je potřeba ve vztahu k druhému člověku. Zatímco mnozí filosofové spojovali mravnost s rozumem, Masaryk se kloní spíše ke spojení s citem, přičemž cit nemá být v protikladu k rozumu. Mimo jiné uvádí: „*Upíraje zrak k věčnosti, neopovrhuj hmotou, tělem, že duch je vyšší. Není hmota, není tělo bez hodnoty. Není hmota a tělo zřídlem zla, ale duch! Nečistota netkví v hmotě, v těle a pochází z ducha.*“ Masaryk zmiňoval, že jeho příspěvek k pojetí etiky není ničím novým a nic nového ani není nutné hledat. Člověk má vyznávat to, k čemu je veden. Vše již bylo objeveno, podstata tkví v tom tyto věci zkoumat a chtít je pochopit.¹⁷ Již od útlého věku je každý, zpravidla autoritou, veden k určitému etickému chování a jak Vojtová¹⁸ uvádí: *"Děti jsou vedeny v rámci socializačně-edukačního procesu k poznávání etických hodnot, učí se rozpoznávat dobré*

¹⁵ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, 2001. s. 178-185.

¹⁶ MASARYK, Tomáš Garrigue. *Ideály humanitní: problém malého národa: demokratism v politice*, 1990. s. 52-54.

¹⁷ MASARYK, Tomáš Garrigue. *Ideály humanitní: problém malého národa: demokratism v politice*, 1990. s. 61.

¹⁸ VOJTOVÁ, P. *Kvalita života vybraných skupin pubescentů a adolescentů v České republice se zaměřením na psychosociální kategorie*, 2013. s. 16

od špatného." Člověk má svůj hodnotový systém přizpůsobit k etickému a morálnímu citu, a tak nalézt svůj vnitřní mír.

2. 2. 2. Profesní etika policejní

Z těchto základních tezí vychází i etika související s výkonem policejní práce, tedy etika policejní, která spadá do kategorie etiky profesní. Etika profesní bývá nejčastěji definována jako „*soustava vybraných hodnot, norem, principů a povinností, jejichž posláním je přispívat k formování specifického typu chování, rozhodování a jednání, žádoucího pro danou profesi*“.¹⁹ Soustava profesní etiky má zahrnovat rozhodující etické normy a hodnoty, na kterých daná profese stojí. Profesní etika nejen zdůvodňuje normy a hodnoty, ale i hledá cesty, jak zajistit jejich dodržování. U některých profesí je toto realizována prostřednictvím tzv. etických kodexů.

Policejní etika je samostatnou disciplínou, která má svůj vlastní předmět zkoumání, který se utváří v návaznosti na problémy policejní praxe. Policejní etika se neustále vyvíjí. To je zapříčiněno zejména zapojováním České republiky do euroatlantických struktur. Skutečností je, aby se policisté stali profesionálními v co nejširším slova smyslu. K tomu přispívá nárůst složitosti policejních činností a prostředí, v němž policie působí. Policejní etika je flexibilním souborem etických pravd, tvořící teoretický rámec pro výkon této profese. Policejní etiku je možné chápat jako kultivaci morálního myšlení policisty, systematického rozvíjení kritické reflexe světa, druhých lidí i sebe sama.²⁰

Policejní etika se liší v jednotlivých zemích, v závislosti na legislativě i společenské zvyklosti. Česká republika se dle Nesvadby²¹ vyznačuje jistými specifiky, které ve svých důsledcích kladou na dodržování etického jednání a myšlení policisty zvýšené nároky. V českých zemích je totiž podle autora autorita spojována s nízkou úctou, konkrétně autorita formální, spojená se státem a jeho úřady. Úcta není také prokazována uniformě, české obyvatelstvo je laxní vůči požadavkům kázně, disciplíny, sebeovládání, zdrženlivosti apod. Typický Čech je často spojován s postavou Švejka, označován jako představitel lenosti, pokrytectví či osoba narušující zaběhlé pořádky. Na paměti bychom tedy měli mít, že k hlavním hodnotám Policie České republiky patří

¹⁹ Srov. NESVADBA, P. *Policejní etika.*, 2009. s. 149.

²⁰ Tamtéž, s. 150-176.

²¹ Tamtéž, s. 182.

profesionalita, nestrannost, odpovědnost, ohleduplnost a bezúhonnost. Tyto hodnoty mohou být samotnými policisty porušovány a nerespektovány, např. v podobě používání různých forem násilí, zvýhodňování nebo diskriminace určitých osob, korupce a využívání nezákonných vyšetřovacích metod.

Podle Salveta²² příčina kriminálního jednání policistů, přičemž nejčastější kriminalitou, která je v této profesi páchána, je korupce, spočívá zejména v nedokonalém výběru, nedostatečném vzdělávání, především ale v nekvalitní sociální péči o pracovníky s nízkým sociálním statutem policisty. Při výběru policistů do výkonu služby je kladen důraz na fyzickou zdatnost, intelekt, odolnost vůči stresu apod. Relativně malá pozornost je ale věnována morálně volní stránce osobnosti. Vzdělávání policistů se soustřeďuje především na právní problematiku a zvládnutí speciálních policejních znalostí a dovedností. Morální výchově a rozvoji sociálních kompetencí zatím příliš prostor dán nebyl.

Jako nejčastější příčina kriminálního jednání policistů bývá uváděno zlepšení finanční situace rodiny, touha po snadném zisku, splácení půjček, korupční příležitost, špatný příklad druhých, alkoholismus, patologické hráčství nebo nedostatečná kontrola. Největší část z celkové kriminality policisty je spáchána v trestné činnosti kvalifikované jako zneužívání pravomoci veřejného činitele.²³

Policejní etika a boj proti korupci byly v r. 2008 začleněny do nově zpracované Koncepce celoživotního vzdělávání příslušníků Policie České republiky. Tato problematika je zařazena do vzdělávání na úrovni základní odborné přípravy policistů, ve vyšším odborném vzdělávání a specializačních kurzech, ale také se vyučuje na Policejní akademii České republiky.²⁴

2. 2.3. Etický kodex Policie České republiky

Základním pilířem etiky příslušníka policie je Etický kodex Policie České republiky, ve kterém stojí:

²² Srov. SALVET, L. *Kriminalita policistů České republiky*, 2011. s. 20-21.

²³ Tamtéž, s. 22-23.

²⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o plnění úkolů Strategie vlády v boji proti korupci za období let 2008 až 2009*. [online] 2010 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z <http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2006-az-2011/Zprava-o-plneni-Strategie2008-2009.pdf>

„Příslušníci Policie České republiky, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.“

1. Cílem Policie České republiky je chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti, prosazovat zákonnost, chránit práva a svobody osob, preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji, usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.

2. Základními hodnotami Policie České republiky je profesionalita, nestrannost, odpovědnost, ohleduplnost, bezúhonnost.

3. Závazkem Policie České republiky vůči společnosti je prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi, chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost, uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony, při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení, používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem. Nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem, nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií České republiky na osobní svobodě, zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti, zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky. Odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby, zásadně se vyhýbat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů.

4. Závazkem vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky je usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci, dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny. Netolerovat ani nekryt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky.

5. Osobním a profesionálním přístupem příslušníků Policie České republiky je nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon, chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevnějškem. Každý příslušník Policie České republiky, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života."²⁵

Hovoříme-li o etice spojené s povoláním, tak si zřejmě každý jako první představí lékařskou etiku, či spojení s různými kodexy společností a firem. To z toho důvodu, že profesní etika je užívána zejména u povolání, které hrají významnou roli, kterou v naší společnosti Policie České republiky jistě plní. Od zaměstnanců policie je vyžadován vyšší morální kredit, než je tomu u běžných občanů. Vezme-li v úvahu, že se policista ve svém osobním volnu latentně dopouští různých drobných protiprávních jednání nebo jeho chování na veřejnosti či jeho chování vůči ostatním osobám se neslučují s morálními standardy, pak to vrhá negativní pohled veřejnosti jak na samotného policistu, tak i na celou bezpečnostní složku, kterou je policie. Dochází tak k různým negativním a nežádoucím postojům vůči této represivní složce. Proto je zapotřebí, aby se policista i ve svém soukromém životě choval dle norem a dodržoval všech potřebných zásad. Při výkonu policejního povolání se policisté často setkávají se zákroky, někdy i s těmi nebezpečnými, v různém prostředí a skoro vždy jsou většinou i pod drobnohledem široké veřejnosti. Takovýto zákrok musí být zcela přiměřený a v souladu se zákonem. V takové chvíli je policista pod tlakem a neobejde se bez předem stanoveného kodexu. Zakročující policista musí dbát předem stanovených morálních hodnot vycházející z kodexu, který má pak ten správný dopad na zvládnutí zákroku.²⁶

2. 2. 4 Vývoj Etického kodexu Policie České republiky

Etický kodex Policie České republiky nebyl do nedávna řešen a pouze se navazovalo na různá evropská, ale i západní ustanovení. Zejména se jednalo o „Deklaraci o policii“, která byla součástí rezoluce Rady Evropy

²⁵ POLICIE ČR. O nás. *Etický kodex*. [online] 2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx>

²⁶ Srov. HERZOGOVÁ, Z. *Policejní etika*, 2003. s. 53.

č. 690/1979, později se pak jednalo o „Etický kodex policisty“, přijatý v roce 1989 na Mezinárodním sdružení šéfů policie (International Association of Chiefs of Police – IACP). Velice důležitý a jako přelomový dokument v této oblasti byl v roce 2001 „Evropský kodex policejní etiky“, který byl doporučen Výborem ministrů Rady Evropy pro členské státy. Teprve v roce 1997 - 2001 začala v České republice hromadná diskuze o nutnosti vypracování etického kodexu policie. Pracovníci policie, pracovníci Ministerstva vnitra, i pracovníci nevládních organizací na základě výzkumů a stávajících ustanovení dávají vzniknout v roce 2004 požadovaný dokument, který byl dne 21. ledna 2005 přijat pod názvem Etický kodex Policie České republiky“, a to rozkazem policejního prezidenta č. 1/2005. Stávající Etický kodex policie České republiky byl pak ještě novelizován v roce 2009 a poslední platnou novelizací prošel etický kodex vydáním rozkazu policejního prezidenta č. 154/2011, O profesní etice Policie České republiky, ze dne 26. července 2011.²⁷

Profesní kodexy včetně policejního nemají stanovenou právní platnost. Je však vydán přílohou zmiňovaného rozkazu policejního prezidenta č. 154/2011. Poruší-li policista jakýkoliv bod Etického kodexu Policie České republiky, je možné tohoto postihnout na kázeňské úrovni. Ve služebním zákoně se bere porušení Etického kodexu Policie České republiky jako nedodržení služební kázně, vyplývající z § 45 odst. 1 písm. a) zák. č. 361/2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v návaznosti na ustanovení § 46, téhož zákona. Při takovémto porušení se policista dopustí kázeňského přestupku a lze mu podle § 51, téhož zákona, udělit kázeňský trest, který spočívá v písemném napomenutí, snížení platu po dobu nejvýše třech měsíců, odnětí služební medaile, pokutě, propadnutí věci, zákazu činnosti nebo odnětí služební hodnosti - propuštění s následným rozvázáním pracovního poměru.²⁸

Etický kodex policie České republiky se také zejména opírá o Ústavu České republiky a Listinu základních práv a svobod, kterou uvádím v příloze č. 1 a 2. Tam je jasně uvedeno, jaká práva mají občané České republiky. I přesto, že chování občanů vůči policistům je někdy nevhodné, arogantní, vulgární či ponižující, musí každý policista respektovat práva každého. Při policejní práci a zejména při použití

²⁷ Srov. NESVADBA, P. *Policejní etika*, 2009. s. 206-209.

²⁸ Srov. ČESKO. Zákon č. 361/2003 Sb. ze dne 31. října 2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2003, částka 121, s. 5854- 5855

donucovacích prostředků by měl zasahující policista dbát a respektovat zejména těchto práv:

- právo na život,
- právo na fyzickou integritu,
- právo na lidskou důstojnost,
- právo na soukromí,
- právo na svobodu.²⁹

2. 4. Vzdělávání policistů v oblasti etiky

Po úspěšném absolvování přijímacího řízení k Polici České republiky, které spočívá ve fyzické, psychické a zdravotní způsobilosti uchazeč společně s podpisem smlouvy do služebního poměru bezpečnostních sborů podepisuje služební slib. Služební slib je nepostradatelnou formalitou přijetí občana k bezpečnostním sborům, viz níže:

„Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby budu nestranný a budu důsledně dodržovat právní a služební předpisy, plnit rozkazy svých nadřízených a nikdy nezneužiji svého služebního postavení. Budu se vždy a všude chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru. Služební povinnosti budu plnit řádně a svědomitě a nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.“³⁰

Služební slib Policie České republiky však není zcela správně formulovaný. Nesvadba upozorňuje na to, že v poslední části služebního slibu „nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit vlastní život“, je tato část eticky nevyřešena, neboť příslušník policie by měl být připraven a rozhodnut chránit zájmy České republiky, tak jak je to obdobně uvedeno například ve vojenské přísaze vojáků Armády České republiky a tudíž by zde nemělo hovořit o jakémkoliv váhání při výkonu tohoto zaměstnání.³¹

²⁹ Srov. NESVADBA, P. *Policejní etika*, 2009. s. 258

³⁰ POLICIE ČR. O nás. *Služební slib*. [online] 2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/sluzebni-slib.aspx>

³¹ Srov. NESVADBA, P. *Policejní etika*, 2009. s. 179

2.4.1. Vzdělávací instituty pro policisty

Každý policista, který nastoupí do služebního poměru Policie České republiky je povinen dále absolvovat základní odbornou přípravu - ZOP. Před nástupem do školy Ministerstva vnitra, kde probíhá základní odborná příprava policisty, je povinen se ještě účastnit kurzu, zaměřeného na pořadový výcvik ve Vyškově. Po úspěšném zvládnutí tohoto kurzu jde začínající policista na základní odbornou přípravu, která je vykonávána na jedné z níže uvedených škol:

- Vyšší policejní škola MV v Praze
- Vyšší policejní škola MV v Brně
- Vyšší policejní škola MV v Holešově.

Základní odborná příprava začínajícího policisty trvá celkem 12 měsíců. Během této doby je policista právně vzděláván a uveden do dané problematiky. Souběžně s právním vzděláváním policisty je učen novým dovednostem a to zejména v oblasti fyzické zdatnosti, střelecké přípravy, taktiky a používání donucovacích prostředků. Běh této fáze je spojený s řízenou praxí. Ukončení spočívá v ústních a praktických zkouškách.³²

V rámci přípravy „začínajícího“ policisty, je povinnost absolvovat základní odbornou přípravu na jedné ze škol Ministerstva vnitra. Při studiu není opomenuta výuka policejní etiky, neboť je tato problematika velice důležitá v budoucím zaměstnání policisty. Tato problematika je vyučována v rámci předmětu „Komunikace a policejní etika“ s časovou dotací - jedna vyučovací hodina týdně. Problematika policejní etiky je rozdělena do teoretické a praktické části. Smyslem výuky je porozumění důležitým skutečnostem, které jsou zcela nezbytné a důležité k profesionálnímu a úspěšnému vykonávání služebních povinností při dané profesi. Při výuce předmětu „Komunikace a policejní etika“ je kladen důraz na psychologii v policejní práci, právu a kriminalistice. V předmětu je také zdůrazněna sociální komunikace a to verbální, neverbální komunikace či jiná komunikace s hendikepovanými lidmi, cizinci, dětmi, seniory a s lidmi různých sociálních skupin naší společnosti. Dále jsou studenti obeznámeni s hodnotami práce u policie - Etickým kodexem Policie České republiky.

³² POLICIE ČR. O nás. *Informace k přijetí do služebního poměru příslušníka policie*. [online] 2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/informace-k-prijeti-do-sluzebniho-pomeru-prislusnika-policie-cr.aspx>

Řeší se i neetické chování často ve spojení s korupcí. Získané znalosti v dané problematice jsou pak aplikovány v praktické části výuky, kde dochází k modelovým situacím zaměřeným na mezilidskou komunikaci, čímž dochází k prohlubování teoretických znalostí. Účelem těchto studií na základní odborné přípravě je předat posluchačům veškeré teoretické i praktické znalosti. Policejní etika je dále vyučována při studiu na Vyšší odborné škole Ministerstva vnitra, anebo při studiu na Policejní akademii České republiky a to jak v bakalářském, magisterském či doktorandském studiu. V rámci svých vzdělávacích programů se policejní akademie zabývá především policejní etikou ve spojitosti s Etickým kodexem Policie ČR a oblastmi korupčního jednání policistů. Zde již nehovoříme o předmětu "Komunikace a policejní etika", ale jedná se o předměty jako je profesní etika, filozofie nebo forenzní psychologie. Při studiu na zmíněných školách lze oblast policejní etiky dále studovat formou mezinárodních kurzů nebo různých projektů.³³

2. 5. Komunikace z pohledu etiky

Pojem slova komunikace pochází z latinského slova *communicare*, což je v českém jazyce překládáno několika významy, ale ty nejdůležitější jsou - někomu něco sdělit či předat, někomu něco předat či poskytnout. Jeho synonymem je slovo *participare*, které znamená spolupodílet se s někým na něčem, mít na něčem společný podíl, činit něco společného nebo společně něco sdílet. V současnosti je slovo komunikace samozřejmě používáno v širším slova smyslu např. v dopravě a mnoha dalších směrech, nicméně v našem případě a pojetí se významově jedná o komunikaci, kterou si navzájem něco sdělujeme.³⁴

Prostřednictvím komunikace vlastně dochází ke vzájemnému sdílení informací mezi lidmi. Mluvíme-li o komunikaci mezi živočichy, nelze hovořit o řeči, ale tito se dorozumívají na základě různého dorozumívání, jako je například používání fyzikálních vlastností, přijímáním chemických látek nebo vysílání optických či akustických signálů.³⁵ Budeme-li však dále hovořit o komunikaci lidí, mají již vrozenou poměrně velikou zásobu komunikačních signálů, se kterými lze reagovat

³³ POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE. *Výroční zpráva za rok 2011*. In: Policejní akademie ČR. [online]. 2011 [cit. 2016-16-02]. Dostupné z: http://www.polac.cz/dokument/vyr_11.pdf

³⁴ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, 1988. s. 19.

³⁵ Srov. FRAŇKOVÁ, S, KLEIN, Z. *Úvod do etologie člověka*, 1997. s. 38

na protichůdnou komunikaci i bez předešlých zkušeností. V případě, že se člověk potká s osobou jiného náboženského vyznání, kultury či dokonce i jazyka, tak i přes všechny tyto bariery této osobě porozumíme základní výrazové prostředky v komunikaci. Celkově by se dalo shrnout, že komunikace je v lidské společnosti nepostradatelnou a nedílnou součástí našeho života. V komunikaci rozeznáváme celkem dva základní typy - verbální a neverbální komunikaci.³⁶

- **verbální komunikace** spočívá především v mluveném projevu, kde je však důležité jak sdílení informací, tak i jeho přijímání. Osoba sdělující problematiku, musí mít předem daný směr a smysl sdělení, co je pro něj podstatou a jaký je obsah jeho komunikace, aby mu bylo porozuměno. Příjemce dané konverzace musí naopak zpočátku vstřebávat předmětný projev a v průběhu se rozmyslí nad obsahem sdělení, jaký pro něho má smysl a jaký byl původní smysl daného projevu. Při verbální komunikaci může mezi mluvčím a příjemce dojít k mnoha kolizím, ačkoliv věcný obsah je ve své podstatě stejný.³⁷
- **neverbální komunikace** je vývojově starší než verbální, ale v současnosti se bez ní zpravidla neobejdeme. Neverbální komunikace vyplývá přirozeně a bez jakýchkoliv popudů či donucení. Ve své podstatě jde sdělení informací tělem, k čemuž nejsou ani zapotřebí mluvená slova. Naopak při mluvené řeči dodává neverbální komunikace dynamičnost a ten správný smysl. Bez "pohybové" komunikace je sdělení nevýrazné a příjemce je ochuzen o mnoho dalších faktorů, vypovídající nám bližší obsah sdělovaného projevu.³⁸

Struktura komunikačního procesu

Během vedeného dialogu dojde k několika vzájemným výměnám informací - interakci, kdy tato výměna může mít následující podobu: **hledání** - hledáme informace, pokládáme otázky, hledáme návod či řešení, **nabízení** - nabízíme informace, svobodné rozhodování, verbální či neverbální projev vůči druhému, **odejmutí** - odejmutí informace ve smyslu nereagování na podnět či zadržování informací, svobody v dialogu čili nedostatek prostoru v komunikaci, **akceptování** - akceptování informací s následným souhlasem, přijetí podpory či chování během dialogu, ze kterého bude

³⁶ Srov. FRAŇKOVÁ, S., KLEIN, Z. *Úvod do etologie člověka*, 1997. s. 36-40.

³⁷ Srov. JANOUŠEK, J. *Verbální komunikace a lidská psychika*, 2007. s. 176

³⁸ Srov. TEGZE, O. *Neverbální komunikace*, 2003. s. 17.

patrné, že druhá strana akceptuje průběh jednání, **ignorování** - odmítnutí akceptovat nabídnuté informace, ignorace návodu či jeho odmítnutí a odmítavé chování, odmítnutí - přímé nebo-li výslovné odmítnutí informací nebo nesouhlasné chování (postoje k dané věci).³⁹

V komunikaci z pohledu etiky je také velmi důležité naslouchání, neboť v některých profesích je naslouchání ostatním nezbytnou součástí povolání, tak jako je tomu u policie. Naslouchání je proces důležitý jak pro posluchače, tak i jeho mluvčího, což má za následek společného porozumění či nepochopení. Při naslouchání musíme dbát na několik pravidel. Zejména se hovoří o poctivém poslouchání sdělení, předčasně neutvářet své vlastní teorie a spravedlivě vyslechnout celou mluvenou formu, abychom pochopili, co je jádrem sdělení. Dále je nutné respektovat, reagovat a poskytnout zpětnou vazbu.⁴⁰

2.5.1. Psychologické aspekty při práci s agresorem v policejní praxi

V policejní praxi se často setkáváme s komunikací mezi policistou a agresorem. Při této komunikaci je velmi důležité, jaký zaujme vůči agresorovi policista postoj. Zakročující policista by se měl vyhnout zaujetí role „soupeře“, neboť to vede pouze k jedinému výsledku - k pokračující agresivní chování anebo dokonce k její eskalaci. Za předpokladu, že zakročující policista bude ovládat své chování, dokáže se vcítit do role agresora, bude komunikačně schopný, lze utlumit agresivní chování občana. Podle Čírtkové⁴¹ lze takové zvládnutí situace rozdělit do třech kroků:

1. Aktivní naslouchání - v co nejkratší době se zorientovat v dané situaci a nebýt za každou cenu aktivní, pokud to situace umožňuje. Výbuch vzteku se zpravidla vytrácí po jedné minutě a v pozici aktivního naslouchání by tedy mělo dojít k odlivu agrese. Cílem naslouchání je, že agresor pochopí, že ho policista bere vážně a nastupují i pozitivní pocity. Poté lze klást otázky a zjistit, jaký byl motiv pro agresivní chování a jak tomuto předejít.

2. Kladení otevřených otázek - zklidnění agresora je z pohledu psychologie složitý děj, nicméně správně postavenými otázkami dojde k uvolnění a zklidnění agresora,

³⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, 1999. s. 191

⁴⁰ Srov. DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*, 2008. s. 108

⁴¹ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*, 2006. s. 290-293

neboť tento vycítí zájem o jeho problémy. Při správném postupu kladení otázek pak tato část komunikace slouží jako ventil pro regulaci emocionálního přetlaku. V této fázi bychom se však měli vyvarovat různým provokacím - verbální i neverbální komunikaci, mít pod kontrolou sílu hlasu, klást otázky tak, aby jejich odpověď nebyla pouze ano-ne, nechat agresora se plně vyjádřit ke svému tvrzení, nikoliv aby v této fázi policista přebíral vedení probíhajícího monologu.

3. Argumentace a prosazování věcných hledisek - v této fázi bylo utlumeno agresivní chování, a tak vzniká prostor pro obvyklou a nekonfliktní komunikaci. Při argumentaci by měl policista vystupovat pozitivně a také přijímat argumenty dotyčného, které jsou oprávněné a lze tedy s nimi souhlasit. Je totiž velmi nepravděpodobné, že jakékoliv výroky či argumenty občana jsou nepravdivé.

V praxi však dochází často k tomu, že policisté nepostupují podle shora uvedených kroků, ale raději zvolí - pro ně možná nejkratší a nejrychlejší řešení, kterým je autoritativnost a tvrdost při kterém dochází k poruše v mezilidské komunikaci.⁴²

2.6. Etické zásady výslechu v policejní praxi

Výslech lze brát jako jednu z forem získávání, zpracování, či hodnocení získaných informací, kdy výsledným produktem je výpověď, která má za dodržení všech zákonných postupů, řídicích se trestním právem, charakter důkazního prostředku v pozdějším dokazování. Na výslech lze nahlížet dle Spurného⁴³ ze tří pohledů, kterými jsou:

a) Výslech v pojetí trestního práva - znamená, že orgány činné v trestním řízení mohou prokázat spáchání protiprávního jednání jen tím, že rekonstruuji daný čin například na základě získaných výpovědí zainteresovaných osob, kdy na tomto základě lze dokázat případnou vinu či nevinu pachatele. Výslechy jsou pak zejména prováděny u osob obviněných nebo u svědků.⁴⁴

⁴² Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*, 2006. s. 290-293

⁴³ Srov. SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, 2010. s. 13

⁴⁴ Tamtéž, s. 14-15

b) Výslech v kriminalistickém pojetí - jedná se o metodu, při které v souladu se zákonem dochází k samotnému procesu zadokumentování výpovědi, která je závislá na aktivní činnosti vyslychajícího. Jde o získání informací z paměťových stop vyslychaného. Výslech je pak rozfázován do úvodu, monologu a dialogu. Úvodní částí se rozumí formality týkající se vyslychané osoby, zejména totožnosti apod. Monolog je souvislé líčení předmětné události a dialogem se rozumí kladní otázek a následných odpovědí, konající se zpravidla po monologu, což slouží k upřesnění podávaných informací ze strany vyslychaného. Při kladení otázek se vyslychající musí vyvarovat kapciózních a sugestivních otázek.⁴⁵

c) Výslech a psychologie - z tohoto pohledu lze na výslech nahlížet jako na interakci vzájemného chování zúčastněných osob, při které lze využít doporučených psychologických taktik, které mohou vést ke zmanipulování vyslychaného a docílit tak požadovaného výsledku - což může mít závažný etický dopad a zmanipulovaný výslech není ze zákonného hlediska validní a takový důkaz je nepřipustný.⁴⁶

Jako neetické a nezákonné postupy, které bývají často porušovány ze strany vyslychajících, jsou zejména tato porušení:

- Vyslychající policista „nutí“ vyslychaného - zpravidla obviněného nebo podezřelého, k jeho doznání ve své výpovědi a to jak po stránce psychické, fyzické nebo dokonce pod pohrůzkou jakéhokoliv typu násilí vůči vyslychanému.
- Nerespektování listiny základních práv a svobod; např. opovrhování lidské důstojnosti a ostatních práv vyplývajících ze zákona.
- Příklad, kdy je nucena osoba svědka k výpovědi, i když má právo na odepření výpovědi.
- Při výslechu jsou osobě kladeny sugestivní nebo kapciózní otázky, kdy účelem těchto otázek je nastínění nepravdivého obrazu. To má veliký vliv na předmětnou výpověď a je rovněž nepřipustný.⁴⁷

Kladení otázek ve výslechu musí být věcné a obsahově se týkat předmětné výpovědi. Je zakázáno pokládat otázky, mající povahu již předem dané odpovědi,

⁴⁵ Srov. SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, 2010. s. 19-22

⁴⁶ Srov. SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, 2010. s. 22-24

⁴⁷ Srov. NESVADBA, P. *Policejní etika*, 2009. s. 272

kteřé se nazývají otázky sugestivní. Dále je zakázáno užívat tzv. kapciózních otázek, které svým obsahem vypovídají i záměrné nepravdě či klamu. Tyto otázky jsou zakázány i zákonem, uvedené v § 92 odst. 3 trestního řádu.⁴⁸

Za předpokladu, že vyslýchaná osoba je plně ochotna splnit svou úlohu v roli vyslýchaného, může docházet k závažným nepřesnostem ve výpovědi. Vyslýchaný ze subjektivních důvodů a pohnutek může vypovídat účelově - tak jak vyslýchající potřebuje, ba dokonce i v některých případech může potvrzovat informace získané ze svého okolí, nikoliv poskytovat své vlastní, což může vést k sebeobviňování nebo i doznání se k nepravdivým skutečnostem⁴⁹ Vyslýchající osoba se během prováděného výslechu může dopustit také mnoha etických chyb. V případě, že vyslýchající osoba si výhradně prosazuje své potřeby a zároveň nedbá na aktuální potřeby resp. neakceptuje potřeby vyslýchaného, lze v mnoha ohledech výslednou výpověď rovněž označit za nezákonnou a eticky nesprávnou. K tomuto jevu zpravidla dochází tak, že vyslýchající potřebuje získat pro svou potřebu co nejvíce informací. Vyslýchající je zaměřen pouze na svou osobu a problém, snaží se získat dominantní roli, přičemž vyslýchaný není z jeho strany respektován. Tyto aspekty jsou pak důležité, zda vyslýchaný bude ochotě vypovídat či nikoliv.⁵⁰

Při vedení výslechu je zapotřebí užívat pravidel a zásad, při kterých by nemělo docházet k porušování etických zásad výslechu ze strany vyslýchajícího. Podle Nesvadby⁵¹ může dojít k několika případům, při kterých jsou tyto zásady porušovány a jedná se především o tyto případy:

1. Při šetření páchané trestné činnosti se některé vyšetřovací metody pohybují na hraně zákona a etických norem. Vše za účelem, aby došlo k objasnění daného skutku. Tato hranice však může být velice lehce překročena a došlo by ze strany vyslýchajícího policisty k uchýlení se k nezákonným praktikám, které mu zákon neukládá a neopravňuje, vyslýchající policista by se ničím nelišil od osoby pachatele.
2. Uzavřená sociální skupina, jakou jsou například zaměstnanci policie, může být odlišná. Tvoří si a přijímá vlastní pravidla, která platí jen pro tuto skupinu. Z tohoto

⁴⁸ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. ze dne 29. listopad 1961, Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sbírka zákonů České republiky. 2009, částka 66, s. 529.

⁴⁹ Srov. SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, 2010. s. 67

⁵⁰ Srov. SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*, 2010. s. 71

⁵¹ Srov. NESVADBA, P. *Policejní etika*, 2009. s. 275-277

vyplývá, že při vedení výslechu může dojít k situaci, kdy policista někdy i ospravedlňuje to, co u jiných sám odsuzuje a pokládá jako neospravedlnitelné.

3. Dále dochází k neetickému až nezákonnému vedení výslechu v případě, kdy předmětná výpověď je jednou z důkazních prostředků trestního řízení a zároveň je i nástroj k obhajobě obviněného. Tato situace je pro policistu natolik důležitá, když se protiprávní jednání odehrává bez jakýchkoliv svědků, a potřebné informace se mohou získat pouze z výpovědi obviněného.

4. Dalším případem může být situace, kdy se vyslýchající policista není ochoten ve své profesi dostatečně vzdělávat a zdokonalovat a pouze při vedeném výslechu užívá svou "úřední moc", která je projevována zdoluhavým hovořením, při kterém zdůrazňuje své postoje k nastalé situaci a vůdčí a manipulativní roli sehrává při výslechu. Není daleko ani od různých agresivních narážek, arogantního vystupování, zastrašování smyšlenými důkazy anebo jen stále se do kola opakující stejné otázky. Nelze tedy navázat vazbu policisty s osobou, kterou vyslýchá, pak nedojde k požadovanému výsledku výslechu.

5. Vzájemná sympatie nebo naopak antipatie zúčastněných osob při vedení výslechu má také dopad na výslednou výpověď.

6. Vyslýchající nemá zájem na řádném vedení výslechu, což vyplývá zpravidla z jeho osobních, soukromých důvodů anebo prostě jenom nedostatečná profesní znalost postupů a metod.

7. Dalším negativním faktorem může být fakt, že se policista denně setkává a vyslýchá kriminálně závadové osoby, což může ovlivňovat jeho chování, rozhodování a dochází pak předsudkům ze strany policisty. Tento pak přestane mezi osobami rozlišovat rozdíly a může tak všechny považovat u výslechu za „závadové“, aniž by si sám uvědomoval své předsudky a negativní nastavení. Toto pak transponuje i na oběti trestných činů.

8. Za předpokladu, že policista má letitou praxi v tomto oboru, může dojít k tomu, že pracuje podle svých předem stanovených šablon a postupů, a někdy může být vzhledem ke „škatulkování“ „unesený prvním dojmem, což je rovněž špatné a podepíše se to na výsledku práce.

9. Policista je přesvědčen o své vyšetřovací metodě, kterou se snaží vědomě i podvědomě vnutit vyslýchanému do jeho výpovědi, avšak touto nesprávnou cestou vedení výslechu může být opomenuto mnoho dalších důležitých skutečností.

10. Jedním z nejzávažnějších porušení zákonných a etických principů spočívá v tom, že vyslýchaná osoba se chová lhostejně, arogantně nebo naopak uráží, či vyhrožuje vyslychajícímu policistovi. V tomto případě policista může přímo ovlivňovat, či se donucovat pravdivé výpovědi za pomoci fyzického násilí nebo pohrůzkou násilí. Vyslychající policista si pak své neetické chování omlouvá drzým a neslušným chováním vyslychajícího.

11. Jako dalším aspektem při vedeném výslechu může hrát osobnostní vlastnosti policisty, vnitřní nejistotu a obavy z neúspěchu a vlastního selhání. Svou bezmocnost si takovýto policista uvědomuje ve chvíli, kdy nemá dostatek informací a důkazů k dalšímu objasnění případu.

12. V posledním případě je třeba zmínit, že i policista je jen člověk a jeho osobní problémy a další životní nezdary se mohou promítnout do vedení výslechu.

2.7. Neetické chování a korupce

Neetické chování policisty lze definovat mnoha způsoby, do tohoto tématu spadá hned několik možností porušení od požadovaného úzu. Jako závažným porušením policejní etiky se rozumí neetické chování policisty na veřejnosti, či proti veřejnosti, policista jako osoba veřejně činná, slouží veřejnosti a měl by tu být právě a jen pro ni. Za další závažné porušení se rozumí zneužití svého postavení ve smyslu zneužití přímého donucení - policista je oprávněn používat donucovací prostředky vůči občanům, ale jenom a pouze v zákonem stanovené míře. Za nejzávažnější porušení se pak rozumí korupční jednání.

Korupce jako taková byla odvozena z latinského pojmu „*corrumpere*“, to znamená v překladu nalomit, kazit, oslabit anebo také podplatit. Korupcí se obecně označuje zneužívání svého postavení v různých oblastech, v našem případě postavení policisty, za účelem vlastního obohacení a prospěchu na úkor výsledku jeho práce.

Charakterizována je především úplatky všeho druhu, zastrašováním nebo protěžováním a dalšími privilegii.⁵²

Podle Herzogové⁵³ lze korupční jednání ze strany zaměstnanců Policie České republiky rozdělit do níže uvedených typologických skupin:

1. **Banální korupce**, čímž se rozumí, že policista využívá svého postavení a tak občasně přehlídne přestupkové jednání svého známého, využití různých slev při nákupu, přijímání drobných dáreků či využití služebního vozidla k různým soukromým účelům.
2. **Spíše sofistikovaná** korupce je již závažnější forma při které policista například provede změnu v již zaevidovaných protokolech, nepřímo napomáhá v protiprávním jednání pachatelů nebo vydávání povolení k pobytu neoprávněným osobám.
3. **Sofistikovaná korupce** je poslední formou dané typologie, kterou se rozumí poskytování různých informací z policejních evidencí, upozornění pachatelů na jejich prověřování ze strany policie, zastavení trestního řízení či úmyslné vyšetřování vedoucí k zahlazení dané věci.

V praxi většinou vyvstává otázka, zda policista přijme úplatek, anebo se jen jedná o pozornost. Důsledkem korupčního jednání ze strany policistů Nesvadba⁵⁴ vidí takto:

"Korupční praktiky, ať již v jakékoliv podobě a jakémkoliv rozsahu, zásadním způsobem deformují zákonné a mravní poslání policie v demokratickém právním státě. Nejobecněji řečeno:

- *narušují základní funkci policie jako orgánu prevence a represe zločinnosti,*
- *narušují spolupráci policie s veřejností, protože ničí důvěru v nestrannost policie,*
- *v celkovém dopadu oslabují boj společnosti a státu proti kriminalitě ve všech jejich projevech."*

⁵² EPRAVO. Epravo.cz. *Korupce*. [online] 1999-2016 [cit. 2016-01-14]. ISSN 1213-189X. Dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/korupce-92411.html>

⁵³ Srov. HERZOGOVÁ, Z. *Policejní etika*, 2003. s. 181-182

⁵⁴ NESVADBA, P. *Policejní etika*, 2009. s. 246

2.7.1. Postih za korupci z pohledu trestního práva

Pokud dojde k tomu, že se policista dopustí korupce, tak na tuto problematiku samozřejmě pamatuje trestní zákoník⁵⁵. V tomto zákoně se pak nehovoří o "korupci", nýbrž o "trestných činech proti pořádku ve věcech veřejných" a podle třetího dílu X hlavy tohoto zákona se jedná:

- Přijetí úplatku podle § 331 trestního zákoníku
- Podplácení podle § 332 trestního zákoníku
- Nepřímé úplatkářství podle § 333 trestního zákoníku

Dále by se zde dalo hovořit o nepřekažení či neoznámení trestného činu vztahující se ke shora uvedeným ustanovením, tedy ustanovení podle § 367 a § 368 trestního zákoníku. Dalšími trestnými činy podle trestního zákona charakterizující korupční jednání policisty či dalších pracovníků veřejné správy, soudní či zákonodárné moci jsou podle druhého dílu X hlavy:

- Zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku
- Maření úkolů úřední osoby z nedbalosti podle § 330 trestního zákoníku
- Neoprávněné nakládání s osobními údaji podle § 180 trestního zákoníku
- Zneužití informace a postavení v obchodním styku podle § 255 trestního zákoníku
- Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku
- Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku
- Pletichy proti veřejné dražbě podle § 258 trestního zákoníku

V případě, že byla osoba požádána o úplatek a tento úplatek poskytla, nicméně ihned tuto skutečnost oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci, jeho trestní

⁵⁵ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbirka zákonů České republiky. 2009, částka 11, s. 430-431.

odpovědnost za podplácení a nepřímé uplácení zaniká. Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda zpravidla v majetkovém přínosu, na který by za jiných okolností neměla dotyčná osoba nárok. Zákonem není stanovena výše hodnoty úplatku, pouze podotýká souvislost s dalšími okolnostmi, které mají pak celkový vliv na škodlivost daného činu. Úplatkem však nemusí být jen věc materiální, ale může se jednat o jakoukoliv jinou výhodu, zejména nejčastěji používaná protislužba. Ve smyslu vykonávání státní moci a správy by se neměly trpět žádné úplatky a to ani ty drobné, nepatrné hodnoty. V praxi se však jako úplatek nepovažuje darování bonboniéry, květin nebo kávy za ochotu jako vyjádření spokojenosti s danými službami.⁵⁶

⁵⁶ Srov. ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*, 2010. s. 2886-2887.

3. Praktická část

3.1. Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je zjištění, zda vybraní příslušníci Policie České republiky dodržují etické zásady vycházejících zejména z Etického kodexu Policie České republiky, při zvládání náročných situací při výkonu svého povolání.

3.2. Cílová skupina výzkumu

Cílovou skupinou výzkumu jsou policisté Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje, kteří poskytnou formou nestrukturovaného rozhovoru zajímavé informace, týkající se jejich zážitků a zkušeností z výkonu jejich povolání. Vzhledem k tomu, že jde o výzkumnou část a účelem této práce není kohokoliv z respondentů ohrozit ve výkonu svého povolání, nejsou v jednotlivých případových studiích uváděny podrobné informace o policistovi. K výzkumu bylo osloveno celkem pět policistů. Jejich výběr spočíval zejména v délce trvání služebního poměru u Policie České republiky. Konkrétně bylo hovořeno s policisty, jejichž délka policejní praxe činila 3 roky, 7 let, 12 let, 15 let a 20 let. Policisté jsou služebně zařazení v různé organizační struktuře policie.

3.3. Metody provádění kvalitativního výzkumu

Ve výzkumu je použita **případová studie**, ve které je znázorněna náročnost a další drobné aspekty, tvořící celkovou situaci. Případová studie získává mnoho informací od jednoho či mála respondentů. Za pomoci případových studií lze na použitých příkladech demonstrovat ovlivňující faktory, kterými jsou zúčastněné osoby dotčeny.⁵⁷ Dle Švaříčka se autoři v odborné literatuře přesně neshodují ve vymezení případové studie. Nicméně pojetí této metody má vždy shodný základ, jedná se o velmi podrobné zkoumání a vyhodnocení jednoho nebo několika mála

⁵⁷ Srov. HENDL, J.. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 2005. s. 104.

případů, čímž porozumíme zkoumanému problému. Při zvolení případové studie je důležitý sběr skutečných informací týkající se objektu výzkumu.⁵⁸

Kvalitativní metodou sběru dat pro případové studie je provedeno za pomoci **nestrukturovaného rozhovoru**. Tento typ rozhovoru se velice podobá běžnému rozhovoru, při kterém je zejména kladen důraz na přirozenou konverzaci. Při takovémto rozhovoru není přesně stanoven plán rozhovoru, pouze se držíme hlavního tématu a několika zadaných výzkumných otázek. Pokud si badatel není přesně jist, do jaké šíře bude veden rozhovor a za předpokladu, že badatel kreativně rozvíjí rozhovor, je tento typ metody ideální, neboť výhodou nestrukturovaného rozhovoru je především jeho flexibilita. Naopak nevýhodou této metody je, že se dotazovaný nemusí držet základní linie výzkumných otázek. To může být problémem při vyhodnocení tohoto rozhovoru, neboť zjistíme, že nelze získat potřebné informace. Pro sestavení takového typu rozhovoru je zapotřebí předem pečlivě formulovaných otázek na které respondent následně odpovídá. Při rozhovoru jsou zkoumány osoby z určitého prostředí - v mém případě Policie České republiky, kdy za pomoci otevřených otázek může badatel nahlédnout do složitých situací, aniž by se respondenti omezovali pouze na strohé předem vyhraněné otázky a jejich odpověď by byla již předem směřována k určitému cíli.⁵⁹

Dle Miovského⁶⁰ lze pro případovou studii použít jako zdroj dat nestrukturovaného rozhovoru. Pro sestavení takového rozhovoru je však zapotřebí vytvoření několika otázek, abychom se drželi původního tématu. Pro provádění rozhovory byly sestaveny níže uvedené otázky:

1. Jaký je Váš věk?
2. Jak dlouho sloužíte u Policie České republiky a jaké je Vaše služební zařazení?
3. Došlo z Vaší strany k porušení etických zásad při výkonu svého povolání a v případě že ano, jak často k tomuto excesu dochází?
4. Popište náročnou situaci, při které došlo nebo mohlo dojít k porušení Etického kodexu Policie České republiky?

⁵⁸ Srov. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 2007. s. 97

⁵⁹ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, 2006. s. 157-159

⁶⁰ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, 2006. s. 97-98

5. Používáte nestandardní metody ve výkonu Vašeho zaměstnání, kterými by jste porušoval Etický kodex Policie České republiky?
6. V případě, že došlo k porušení etických norem při výkonu Vašeho povolání, cítil jste jakékoliv negativní pocity a jak jste je ventiloval?

Realizace nestrukturovaného rozhovoru se stanovenými otázkami probíhají po předchozí domluvě s policisty přímo v jejich zaměstnání a to v kancelářích bez přítomnosti dalších osob. Před samotným začátkem je zúčastněným policistům vysvětlen účel výzkumu a zároveň informován o anonymitě svého prezentovaného zážitku z policejní praxe - zejména z důvodu, aby se podařilo shromáždit relevantní informace. Při prováděném rozhovoru je užito celkem šesti otevřených otázek, ke kterým se respondent plynule vyjadřuje a získaná data jsou zaznamenávána v písemné formě. Následně jsou odpovědi respondentů použity v případových studiích.⁶¹ Na základě rozhovorů jsou vypracovány případové studie, které jsou důkladně prostudovány a následně přichází na řadu jejich **vyhodnocení**. Tyto výsledky jsou uvedeny především v diskuzi a v závěru této práce. V této části je ke každé případové studii stanoven průběžný souhrn⁶², který je v diskuzi této práce označena jako **diskuze k případové studii**.

V těchto diskuzích případových studií jsou shrnuty veškeré zjištěné skutečnosti vztahující se k **nestandardnímu postupu** policistů a zda má takovýto postup vliv na řešenou situaci. Nesvadba⁶³ v neetickém chování a porušování Etického kodexu Policie České republiky spatřuje zejména korupci, zneužití přímého donucení, nevhodné chování na veřejnosti a vůči veřejnosti či etické aspekty při vyšetřování s následným dokazováním.

Celý průběh prováděného výzkumu je popsán vlastními poznatky, dále zdůvodnění provázanosti sestavených otázek s dosaženými výsledky. Závěrem diskuze i konstatování zjištěných skutečností z prováděného výzkumu.⁶⁴

⁶¹ Srov. FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši*, 2000. s. 171-183.

⁶² Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 233

⁶³ Srov. NESVADBA, P. *Policejní etika*, 2009. s. 233-271

⁶⁴ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 2005. s. 320

3.4.1. Případová studie č. 1

Charakteristika policisty

Policista ve věku 30 let, služebně zařazen na obvodním oddělení policie, v hodnosti vrchního asistenta, příslušník policejního sboru 3 roky. Dle svého názoru si není vědom jakéhokoliv úmyslného porušení etických zásad vyplývajících z jeho profese.

Charakteristika osoby, se kterou probíhal výslech

Muž, 35 let, vyučený, rozvedený, čtyřikrát soudně trestaný pro majetkovou a násilnou trestnou činnost. V sociálním okolí známý jako opilec a agresor vůči svému okolí. Muž byl podezřelý pro krádež v celkové hodnotě do 5.000,- Kč, byl podezřelý ze spáchání přestupku proti majetku.

Popis situace

Policista měl za sebou 2 roky policejní praxe, kdy dostal od svého nadřízeného spis, kde byl nutný výslech podezřelé osoby. Tento muž byl podezřelý pro krádež pracovního náradí ve svém zaměstnání. Vzhledem k době působení policisty na obvodním oddělení, byl policista zcela nezkušený. Dalším znesnadněním situace bylo, že podezřelý znal policistu z civilního života, neboť oba bydleli ve stejné ulici jednoho města.

Po usednutí do výslechové místnosti na obvodním oddělení se podezřelý choval arogantně a povýšeně. Před samotným výslechem musel policista zkontrolovat totožnost podezřelého a zanést tyto údaje do předem připraveného protokolu. Ve chvíli, když policista zeptal na jméno a příjmení, vyslýchaný mu ho ihned odsekl: „Vždyť mě přece znáš, tak co se ptáš?“. Nejenže se vyslýchající nechoval standardně, ale ještě začínajícímu policistovi tykal. Policista si v tuto chvíli uvědomil, že výslech osoby nebude zcela jednoduchý. Na tento výrok policista reagoval tak, že vyslýchaného upozornil na to, aby mu nevykal, neboť policista mu rovněž netyká. Samozřejmě se jednalo o emočně náročnou situaci, nicméně se snažil být policista v klidu a nenechal se vyslýchajícím tzv. vyprovokovat. Na další otázky vyplývající z výslechu nejprve vyslýchající odpovídal arogantně, nespolupracoval a pokoušel se policistu vyvést z míry. Nicméně policista se nadále choval profesionálně a v rámci předpisů. V průběhu

musel ještě několikrát napomenout vyslýchaného, aby se choval korektně tak, jak se chová právě vyslýchající policista. Vyslýchaný po pár minutách zjistil, že policistu nevyvede z míry. Snažil se o to celou dobu, ale když poznal, že s provokacemi neuspěl a nepřebíral roli vedení výslechu, přestal. Policista následně dokončil výslech. I přesto, že se důkladně vyptával na předmětnou situaci a vyslýchaný se již choval jako běžný vyslýchající, i tak se k dané věci nepřiznal.

Policista byl po provedeném výslechu celkem se svým výslechem spokojen, neboť se choval, nejen dle litery zákona, ale i korektně, zachoval si chladnou hlavu a hlavně se hlavně profesionálně. Nenechal se vyprovokovat, což by mohlo vést k případnému porušení etických norem policisty.

Vzhledem k tomu, že v dané věci nebyly nashromážděny veškeré potřebné důkazy ani nezjištění žádní svědci, přestupek byl odložen. Zhruba po roce a půl se policista od svého známého dozvěděl, že šetřeného přestupku proti majetku se daný muž opravdu dopustil. Nicméně doba promlčení přestupku je dle zákona jeden rok, a tudíž byl případ již promlčen. Po tomto zjištění si policista uvědomil, že mohl být na vyslýchaného „tvrdší“ a mohl předmětný případ možná objasnit. Při popisované situaci byl na jednu stranu rád, že se zdržel jakéhokoliv porušení etických norem, avšak byl zklamán ze skutečnosti, že případ nebyl objasněn a vyřešen, což by v opačném případě vedlo k řádnému potrestání podezřelého - už jenom kvůli uhrazení způsobené škody a udělení sankce dle příslušného zákona. K porušení etických norem závěrem dodal, že pokud to bude k dobru jeho vykonávané práci, nebude s tím mít žádný morální problém, pokud to povede ke zdárnému vyřešení případu.

3.4.2. Případová studie č. 2

Charakteristika policisty

Policista ve věku 26 let, služebně zařazen na oddělení hlídkové služby, v hodnosti asistenta, příslušník policejního sboru 7 let. K porušování etických zásad ve svém zaměstnání uvádí, že k tomuto dochází zřídka, ale ano. Své porušování zdůvodňuje provokacemi a nerespektováním jeho osoby při výkonu povolání.

Charakteristika osoby, proti které byl veden služební zákrok

Muž, 19 let, středoškolsky vzdělaný, svobodný, bez trestní minulosti.

Popis situace

Předmětná událost se stala zhruba před jedním rokem, tedy policista měl již šestiletou praxi. Při noční směně a při běžné hlídkové službě zahlédl s kolegou před místní diskotékou dva mladíky, kdy jeden z mladíků rušil noční klid svými hlasitými projevy a nejméně jedenkrát kopnul do veřejného zařízení - do plastové popelnice. Policista se svým kolegou okamžitě otočili služební vůz a přijeli k mladíkům, páchající drobné výtržnosti.

Po příjezdu na místo policista přistoupil k jednomu z mladíků, kterého tzv. okřiknul, aby svého protiprávního jednání zanechal a prokázal svou totožnost. Tento mladík přistoupil k policistovi a začal na něho křičet, že si může dělat, co chce a proč ho hlídka otravuje. V tuto chvíli si policista uvědomil, že komunikuje s agresivním občanem a měl by tomu přizpůsobit své komunikační schopnosti. Nicméně situace byla vypjatá a policista nechtěl na veřejnosti srážet svou vlastní autoritu a tak začal opět rázně a hlasitě křičet na mladíka, že pokud nebude spolupracovat a neprokáže svou totožnost, bude předveden a to i za použití donucovacích prostředků. Mladík na výzvu policisty nereagoval a začal se také rozčilovat, že je mu všechno jedno a ať si policie dělá, co chce a že ani neví, proč by měl svou totožnost prokazovat. Vzhledem k tomu, že policista v mezích zákona vyzval dotyčného k prokázání totožnosti a užil zákonné výzvy s výstrahou, že při neprokázání totožnosti budou použity i donucovací prostředky. Přistoupil k mladíkovi, použil donucovacího prostředku - hmaty a chvaty, tedy uchopil mladíka za jeho paži, zkroutil do tzv. klíče a poté složil mladíka na zem, kde mu společně s kolegou již nasadili služební pouta. Protože byl mladík arogantní

a nespolupracoval, služební pouta mu samozřejmě utáhl, aby si vlastně mladík uvědomil s kým má tu čest a že takovéto chování bude potrestáno.

Po příjezdu na služebnu byl mladík již v klidu a choval se slušně ba dokonce až pokorně. Mladík policistovi sdělil svou totožnost, což bylo řádně ověřeno a následně byla odejmuta i služební pouta. Dotyčný byl dotazován na své nevhodné chování, kdy tento se sklesle odpovídal, že se s ním rozešla jeho dívka a že nezvládnul své emoce. Z tohoto důvodu se choval tak, jak se zachoval s tím, že ho celá situace velice mrzí.

I přesto, že se mladík dopustil přestupku proti veřejnému pořádku, věc s ním byla vyřešena pouze ústní domluvou, jak umožňuje zákon, nikoliv uložením blokové pokuty nebo oznámením jeho přestupkového jednání příslušnému správnímu orgánu k projednání. Vzhledem k tomu, že pominuly důvody předvedení, byl mladík propuštěn.

Policista si po této zkušenosti uvědomil, že emoce neudržel nejenom dotyčný mladík, ale i on sám a nejednal tak úplně předpisově, jak by měl. Rovněž si uvědomil, že životní trable mohou postihnout každého a kdyby se na místě zásahu choval profesionálně, nemuselo by ani dojít k omezení osobní svobody a věc se mohla vyřešit na místě, což by bylo mnohem efektivnější. Tento zážitek vzbudil v policistovi negativní pocity, které ho přivedly k myšlence, že i po šesti letech by se měl chovat profesionálněji a lépe pracovat se svými emocemi a neprofesionálnímu jednání se v budoucnosti vyhnout. Nicméně tato situace neměla hlubší vliv na jeho duševní stránku a nemusel ji nijak ventilovat či sebeobviňovat.

3.4.3. Případová studie č. 3

Charakteristika policisty

Policista ve věku 32 let, služebně zařazen na dopravním inspektorátu, v hodnosti inspektora, příslušník policejního sboru 12 let. Porušování etických zásad si není vědom.

Charakteristika kontrolované osoby

Muž, 38 let, středoškolsky vzdělaný, ženatý, bez trestné minulosti.

Popis situace

Událost se odehrála před dvěma lety. Policista prováděl s kolegou běžnou rutinní kontrolu motorových vozidel při výkonu odpolední služby v podvečerních hodinách. Při takové kontrole je zejména důležitá důkladná kontrola vozidla a zejména řidič, zda není porušován zákon. Výslednou činností této hlídky je pak počet kontrolovaných vozidel a osob, ale také počet zjištěných přestupků či trestných činů.

Při probíhající kontrole policista zaregistroval příjíždějící vozidlo, které jelo podezřele pomalu. Následně začal předmětné vozidlo zastavovat. Po odstavení vozidla na předem určené místo začala kontrola řidiče a jeho vozidla. Řidič mluvil místy nesrozumitelně a zevnitř vozidla páchnul odér alkoholu. Na toto policista zareagoval tak, že nechal řidiče vystoupit z vozidla a chtěl s tímto provést dechovou zkoušku na přítomnost alkoholu v dechu. Řidič se začal omlouvat za svůj stav, a že vypil jenom jedno pivo a zda by to nešlo „nějak“ vyřešit. Policista na toto nereagoval a pokračoval ve své činnosti, tedy v přípravě analyzátoru dechu. Před samotným měřením hladiny alkoholu v dechu se ještě řidič ujišťoval, zda při pozitivním výsledku to půjde „nějak“ zařídít. Na toto policista nereagoval, neboť mu již v tuto dobu bylo jasné, že dotyčný řidič pokouší o jistou formu uplácení.

Po provedení dechové zkoušky vyšlo najevo, že řidič je pod vlivem alkoholu a to s pozitivním výsledkem okolo 1,6 promile alkoholu v dechu. Policista pokračoval v běžném postupu, tedy opakování dechové zkoušky - pro ověření hladiny alkoholu v dechu, odebrání řidičského průkazu řidiče, fotografická dokumentace apod. Vzhledem k tomu, že řidič si uvědomoval závažnost své situace a již na nic nečekala a vytáhnul ze své peněženky úplatek ve výši 10.000,- Kč. Tyto bankovky držel řidič v ruce a začal

je dávat policistovi. Policista se v tuto chvíli obrátil na svého kolegu, který rovněž pouze pozoroval danou situaci a ani se nějak nevyjadřoval. Řidič policistu a jeho kolegu utvrzoval v tom, že nyní u sebe více peněz nemá, ale pokud mu vrátí řidičský průkaz a budou dělat, jako že se nic nestalo, zmíněnou částku jim daruje a pak klidně následující den pošle další finanční hotovost ve výši 10.000,- Kč. Policista si uvědomoval, že se jedná o jasnou korupci. Napadla ho myšlenka, že když by daný úplatek přijal, získá nemalý finanční obnos. Po malé chvilce zaváhání řidič bankovky strčil policistovi do náprsní kapsy a přitom mu sdělil, že je tedy věc vyřešena, vezme si svůj řidičský průkaz a bude pokračovat ve své jízdě domů. V tu chvíli si policista uvědomil, že opilý řidič by mohl způsobit dopravní nehodu, přijetím úplatku by se on sám dopustil trestného činu a zejména by jeho morální hodnoty padly na úplné dno a popřel by svou dosud odváděnou práci. Po uvědomění všech těchto skutečností byl podezřelý řidič zadržen a následně šetřen a pravomocně odsouzen za spáchaný trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky a trestný čin podplácení.

Policista měl z vyřešené situace dle jeho slov dobrý pocit. Nicméně závěrem rozhovoru dodal, že pokud při silniční kontrole potká svého kamaráda či známého, tak drobné porušování zákona - kterým považuje nerozsvícení světel vozidla, nepřipoutání se bezpečnostním pásem či neúplná povinná výbava vozidla, tak tyto porušení buď přehlídí a věc řeší vždy tzv. domluvou, naopak však neočekává od svých známých žádnou protislužbu či drobné dary. Své jednání vůči známým nepovažoval policista jako závadové a nečiní mu to žádný morální problém.

3.4.4. Případová studie č. 4

Charakteristika policisty

Policista ve věku 39 let, služebně zařazen na obvodním oddělení, v hodnosti vrchního inspektora, příslušník policejního sboru 15 let. Uvádí, že k drobnému porušování etických zásad dochází zejména při výslechu osob.

Charakteristika osoby, se kterou probíhal výslech

Muž, 24 let, základní vzdělání, svobodný, dvakrát soudně trestaný pro majetkovou trestnou činnost. Známy pro své protiprávní jednání již od svých patnácti let.

Popis situace

Policista měl za sebou 12 let policejní praxe, služebně zařazen na obvodním oddělení policie. Při šetření přiděleného spisu bylo zapotřebí vyslechnout osobu pachatele, který byl podezřelý z mnohonásobné krádeže pohonných hmot z lesních strojů a traktorů. Vzhledem k tomu, že při krádeži pohonných hmot došlo i k poškození nádrží strojů, škoda tak vzrostla do desítek tisíc korun českých.

Před vstupem do samotné výslechové místnosti byl vyslychající policista rozrušený kvůli osobní záležitosti. Protože měl policista již větší zkušenosti, posadil vyslychanou osobu do výslechové místnosti, rázným a hlasitým hlasem na vyslychajícího zakřičel, ať si rozmyslí, co bude při výslechu vypovídat, že dneska na něho nemá náladu a že by z výslechu mohl také odejít s blíže nespecifikovanou újmou. Policista nechal podezřelého na výslechové místnosti sedět nejméně půl hodiny, to proto, aby mu ukázal svou lhostejnost vůči jeho osobě a navíc, dále pak aby podezřelý znervózněl, než se přistoupí k samotnému výslechu. K případu je nutné dále dodat, že policejní orgán neměl opět žádné důkazní prostředky, aby byl podezřelý muž usvědčen a tak de-facto vše záleželo na dobře provedeném výslechu - v případě, že se muž ke krádežím dozná, bude věc řádně objasněna a pachatel potrestán. V opačném případě bude věc odložena.

Dále pak došlo k samotnému výslechu osoby. Policista se po příchodu do výslechové místnosti neposadil, ale stál, to aby dle jeho slov získal psychologickou převahu. I přesto, že podezřelý se snažil chovat apaticky, policista mluvil neustále

různým hlasem a zavalil vyslýchaného hned několika otázkami, na které bylo odpovídáno velice stroze a bez jakéhokoliv zájmu. Když tato taktika nezabírala, policista se uchýlil dalšímu porušování etických zásad a to k pokládání sugestivních a kapciózních otázek. Nejprve začal pokládat otázky sugestivní, ve smyslu: "S kým si tam byl, neříkej, že si tam byl sám.". Policista se dotazoval vyslychajícího na otázky, které již obsahovaly před předem požadovanou odpověď. Dále se policista uchýlil k pokládání kapciózních otázek, tedy těch klamavých. Vyslychajícímu neustále opakoval, že policejní orgán má dostatek důkazních prostředků - shodující se zajištěné stopy na místě činu s vyslychajícím, svědectví, vypátrané odcizené předměty apod. Po takovémto nátlaku, který trval zhruba jednu hodinu, se vyslychaný přiznal k spáchání daného trestného činu. Poté, co se vyslychaný doznal, nebylo již zapotřebí nevhodného a neprofesionálního chování a jeho výslech byl řádně zaprotokolován, kde vyslychaný přesně popisoval, jakým způsobem na místo přišel, jak se vloupal do rekreačních chat, co všechno poškodil a co všechno odcizil. Na základě této výpovědi nebylo pochybu o tom, že vyslychající byl pachatelem daného činu.

Policista si byl sice vědom svého porušení zásad vycházejících minimálně z Etického kodexu Policie České republiky, ale jeho postup vedl k řádnému objasnění dané věci a pachatel byl odsouzen pro spáchaný trestný čin. K situaci policista dále dodal, že po přiznání pachatele se k tomuto choval již korektně. Neprofesionální chování policista uplatňuje pouze proti podezřelým osobám, kde záleží na výsledku předmětného výslechu. Porušení etických hodnot v policistovi nevzbuzovalo žádné negativní pocity či výčitky, neboť toto mu dle jeho slov kompenzoval úspěšně vyřešený případ a tedy i pozitivní službu společnosti.

3.4.5. Případová studie č. 5

Charakteristika policisty

Policista ve věku 44 let, služebně zařazen na službě kriminální policie a vyšetřování, v hodnosti komisaře, příslušník policejního sboru 20 let. Uvádí, že k drobnému porušování etických zásad dochází zejména při výslechu osob a objasňování případů.

Charakteristika osoby, se kterou probíhal výslech

Muž, 29 let, vyučený, svobodný, odsouzen pro trestné činy pro krádeže, ohrožení pod vlivem návykové látky a maření úředního rozhodnutí a vykázání. Ve své okolí známý jako kriminálně závadová osoba.

Popis situace

Policista měl za sebou 17 let policejní praxe. Při šetření trestního spisu předvedl kriminalista k výslechu osobu, o které věděl, že se dopouští různého protiprávního jednání, ale toto mu nebylo doposud nijak prokázáno. Prioritou policisty bylo získat potřebné informace k možnému pachateli mnohonásobné krádeže vloupáním do rekreačních objektů, kde způsobená škoda přesáhla hranici 200.000,- Kč. Policista byl přesvědčen, že vloupání se dopouští tentýž pachatel, neboť na místě činu se vždy nacházeli stejné trasologické stopy a modus operandi byl pokaždé stejný. Vzhledem k tomu, že se předvedená osoba pohybuje mezi kriminálně závadovými osobami, byla zde vysoká pravděpodobnost, že by mohl znát možného pachatele mnohonásobného vloupání.

Osoba byla předvedena do výslechové místnosti na oddělení služby kriminální policie. Vzhledem k tomu, že policista věděl o jeho stycích v tzv. podsvětí, tak na základě různých kaptiozních, sugestivních otázek či jeho nadřazeného a celkově nepříjemného chování vůči vyslýchanému se policistovi podařilo, že tato osoba se přiznala ke spáchanému trestnému činu, který mu v minulosti nebyl prokázán.

Byť neetickým způsobem v tuto chvíli získal potřebné informace, se kterými pak mohl dále pracovat. Vyslýchané osobě nastínil situaci, jak se bude celá věc řešit dál. Sdělil mu, že prokázáním daného skutku bude věc zadokumentována a následně bude opětovně pravomocně odsouzen. Z kontextu situace vyplývalo, že další pravomocné

odsouzení vyslýchaného bude pro něj znamenat již nástup do výkonu trestu s odnětím svobody - vzhledem k trestní minulosti vyslýchaného.

Zatímco vyslýchaný zpytoval své svědomí, policista šel sobě i dotyčnému uvařit kávu a následně mu nabídnul i cigaretu. Poté policista usednul ke služebnímu počítači a sdělil vyslýchanému, že nyní provedou zápis jeho výslechu anebo na tuto výpověď policista zapomene, ale pouze výměnou za cenné informace. Pro policistu v tu dobu byla nejcennější informace týkající se osoby pachatele, jež se v dané lokalitě dopouštěla mnohonásobného vloupání do rekreačních objektů.

Poté, co muž vyslechl policistova variantu postupu, okamžitě prozřel a výměnou informací za své nenastoupení do výkonu trestu s odnětím svobody byl ochoten sdělit téměř cokoliv. Policista se vyslýchaného zeptal na možného pachatele mnohonásobného vloupání a po drobné chvíli přemýšlení vyslýchaný sdělil veškeré potřebné informace. Sdělil jméno a přezdívku pachatele, jeho spolupachatele a dále i informace, kam jsou odcizené věci prodávané. Po ověření získaných informací mohl muž odejít z výslechové místnosti a jít domů.

Policista si byl vědom svého porušení zásad vycházejících z Etického kodexu Policie České republiky, nicméně tento postup vedl k objasnění nikoliv jednoho případu, ale k vyřešení celkem 11 případů. Po získání potřebných informací pak mohlo dojít ke zkoumání a srovnání zajištěných stop na místech činu s podezřelými apod. Následně byl pachatel a jeho spolupachatel pravomocně odsouzeni. Dle slov policisty mu tento nestandardní přístup pomohl k vyřešení případů a tento zážitek v policistovi nezanechal žádné negativní pocity, naopak cítil hrdost z dobře odvedené práce vůči společnosti. Závěrem dodal, že se nejednalo o první, ani jeho poslední případ jeho nestandardního postupu nicméně vztahující se převážně k výslechům - fyzické napadání podezřelých či záměrné falšování dokumentů apod. nepřichází v úvahu.

4. Vyhodnocení výzkumu a diskuze

Cílem výzkumu bylo zjištění, zda v profesi příslušníka Policie České republiky, dochází k porušování etických zásad vycházejících zejména z Etického kodexu Policie České republiky či nikoliv a jaký to má celkový dopad na policisty a jejich práci.

Při prováděných rozhovorech s policisty bylo použito níže uvedených otázek, kterými byly zodpovězeny níže uvedené skutečnosti:

Otázka: Jaký je Váš věk?

Vyhodnocením bylo zjištěno, že věková hranice vybraných policistů činí 26 - 44 let.

Otázka: Jak dlouho sloužíte u Policie České republiky a jaké je Vaše služební zařazení?

Touto otázkou bylo zjištěno, že délka policejní praxe u vybraných policistů, činí 3 - 20 let. Policisté jsou služebně zařazení na obvodním oddělení, oddělení hlídkové služby, dopravního inspektorátu a služby kriminální policie a vyšetřování.

Otázka: Došlo z Vaší strany k porušení etických zásad při výkonu svého povolání a v případě že ano, jak často k tomuto excesu dochází?

Otázkou bylo zjištěno, že k porušování etických norem dochází u čtyř policistů z pěti, kdy toto porušování je časté. Pouze v jednom případě policista postupoval naprosto korektně a předpisově, avšak vzhledem ke slušnému chování k pachateli mu neprokázal jeho vinu trestního skutku a proto dodal, že porušení etických norem mu zřejmě nebude dělat morální problém, pokud dojde ke zdárnému vyřešení případu. Pokud je porušení etických zásad policejní praxe vztaženo na výslechy osob, tak toto porušení policistům ve své praxi napomohlo k objasnění případu.

Otázka: Popíšete náročnou situaci, při které došlo nebo mohlo dojít k porušení Etického kodexu Policie České republiky?

Cílem této otázky bylo zejména zjistit popis a průběh situace, při které došlo nebo mohlo dojít k porušení etických zásad při výkonu svého povolání. Dalším

důležitým aspektem této otázky byl přímý vhled do popisované události, aby se mohl každý vžít do dané popisované situace a mohl tak posoudit objektivnost případu. Tato otázka byla zcela zásadní pro vytvoření případových studií této práce, neboť v odpovědích policistů byly popsány i jejich prožívané pocity, myšlenkové pochody a jejich chování při řešení náročné situace.

Otázka: Používáte nestandardní metody ve výkonu Vašeho zaměstnání, kterými by jste porušoval Etický kodex Policie České republiky?

Touto otázkou bylo zjištěno, že nestandardní postup v rámci etických zásad policistům napomáhá k objasnění řešených případů, nicméně vztahující se pouze a jenom při výslechu podezřelých osob z trestné činnosti. Naopak při porušení etických zásad při výkonu služby, kde nedochází k výslechu osob, není toto porušení odůvodněné.

Otázka: V případě, že došlo k porušení etických norem při výkonu Vašeho povolání, cítil jste jakékoliv negativní pocity a jak jste je ventiloval?

Zde bylo zjištěno, že u policistů nedochází k žádným negativním pocitům. Buď jim je to lhostejné anebo při vyřešení případu porušování etických zásad považují za nezbytnou součást v jejich konání. Pouze v prvním případě měl policista negativní pocit z toho, že jeho korektní a zákonný postup nevedl ke zdárnému vyřešení případu. Nicméně nikdo z vybraných policistů nepotřeboval své neetické chování jakýmkoliv způsobem ventilovat.

Na základě rozhovorů a za použitých uváděných otázek jsem došel k níže uvedeným závěrům:

Diskuze k případové studii č. 1

Po prostudování případu vyšlo jasně najevo, že policisté s krátkou policejní praxí jsou mnohdy pod vyšším emočním tlakem a pokouší se jednat zejména předpisově. V daném případě tedy nedošlo k porušení etických norem ze strany policisty, ale také nedošlo k řádnému objasnění věci a potrestání pachatele. Nicméně poté, co „nezkušený“ policista již po promlčené době předmětného skutku zjistil, že pachatelem byla osoba, jež předpisově vyslýchal, tak podle jeho slov by se již v budoucnu nebránil porušení etických norem. Samozřejmě za účelem vyřešení šetřeného případu. S korektním a předpisovým postupem policisty souhlasí i názor Viktorinové a Pažitky⁶⁵, kteří upozorňují na fakt, že pokud se policista při vyšetřování dopustí nezákonných praktik, překračující jeho pravomoc, které mu přiznává zákon, není je již možné odlišovat od samotných pachatelů.

Diskuze k případové studii č. 2

Z daného případu je patrné, že policista se jednou choval neprofesionálně a obdobnému jednání se již snaží vyhnout. Mohl celou situaci tzv. v klidu a poté, co přistoupil k donucovacím prostředkům, zejména k nasazení služebních pout, pouze na základě svých pocitů a ukázaní autority, pouta velmi utáhnul, což je velice nepříjemné a v neposlední řadě i bolestivé. Z právního hlediska se policista ničeho nedopustil, kdy tento případ by ani nebyl právně napadnutelný, nicméně z hlediska etického, mohl policista reagovat přiměřeněji. Porušení etických norem v dané profesi nemělo žádný kladný dopad na řešenou situaci ba naopak, tímto byl ukázán pouze neprofesionální přístup policisty. Policista pak ze svého počínání neměl dobrý pocit natož čisté svědomí, které Freud⁶⁶ v případě viny popisuje jako uvědomění si svého jednání, nesení následků za to, že jsme uskutečnili své jisté touhy. Každý, kdo má svědomí, musí v sobě pociťovat oprávněnost odsudku či výčitek za své jednání.

⁶⁵ Srov. VIKTORYOVÁ, J., PAŽÍTKA, J.. *Etika vyšetřovania*, 2003. s. 11.

⁶⁶ Srov. FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divoča a neurotika*, 1997. s. 65-66.

Diskuze k případové studii č. 3

Z popisované studie plyne, že policista se neuchýlil k přijetí úplatku, i když o tom také přemýšlel, zejména kvůli jeho morálním hodnotám a zamezil tak sofistikované korupci. Policista však připouští, že se často dopouští banální korupce tím, že při silniční kontrole svého kamaráda či známého „přehlédne“ jeho spáchané přestupky. Tato banální korupce⁶⁷ v policistovi nevzbuzuje žádné negativní pocity a nemusí je tak nijak ventilovat. Zde opět porušení nemělo porušení etických hodnot dané profese žádný pozitivní význam ba naopak – i když se jedná o banální korupci, pořád se bavíme o korupci jako takové.

Diskuze k případové studii č. 4

V tomto případě se ukazuje, že zkušenější policisté s dlouholetou praxí mají větší tendence k porušování předpisů v rámci výslechu s podezřelým. Účelem však není bezvýznamné porušování etických norem, ale naopak tato metoda vede k úspěšnému vyřešení případu. Úspěšné dokončení řešeného případu bylo pak pro policistu odměnou za dobře vykonanou práci a že jeho strávený čas nad daným případem nepřišel nazmar. Policistovi je mimo jiné hned v § 2 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky⁶⁸, ukládána povinnost chránit bezpečnost osob, majetku a veřejný pořádek, což by v opačném případě - při neobjasnění šetřených skutků, dle jeho slov postrádalo smysl výkonu služby u bezpečnostního sboru.

Diskuze k případové studii č. 5

Z dané případové studie vyšlo najevo, že nestandardním chováním policisty - průběhem vedení výslechu, který byl na hranici zákona, tak došlo k řádnému objasnění mnoha spáchaných trestných činů, kde se způsobená škoda vyšplhala řádově ve stovkách tisících korun českých. Při výslechu bylo použito direktivní komunikace, kterou Čírtková⁶⁹ považuje jako užitečnou, když je dobře použita. Dále však zmiňuje, že tento typ komunikace má být založen na korektním, věcném a nekompromisním usměrňování osoby. V tomto případě však nešlo o zcela korektní postup policisty.

⁶⁷ Srov. HERZOGOVÁ, Z. *Policejní etika*, 2003. s. 181-182

⁶⁸ ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 11. srpna 2008, o Policii České republiky. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2008, částka 91, s. 4086.

⁶⁹ Srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*, 2006. s. 259.

Policista své překračování etických norem považuje jako nezbytnou součást jeho výkonu povolání.

Diskuze k případovým studiím

Z uvedených případových studií lze pozorovat, že k porušování etických zásad vycházejícího z Etického kodexu Policie České republiky dochází. Čím více je policista zkušenější a zvyšuje se tak jeho délka služebního poměru, tím je porušování etických norem běžnější. Lze konstatovat, že tato porušování má často vliv v policejní práci. Z hlediska etického kodexu se jedná zejména o neprofesionalitu. V některých případech však porušování etiky v policejní praxi má pozitivní dopad na vyřešení řešeného případu. Z předložených případových studií se jednalo pouze o výsledk podezřelé osoby a to pouze v případě, kdy policista byl bez potřebných důkazních materiálů, a proto k porušování etických norem přistoupil až jako k poslední možnosti vyřešení případu. Nicméně provedeným výzkumem nebylo zaznamenáno hrubé porušení etického kodexu či dokonce porušení zákona.

Je rovněž důležité si uvědomit, že objasnění případu vede k řádnému potrestání pachatele spáchaného činu a rovněž také např. k náhradě způsobené škody. Věřím, že mnoho občanů je pak s prací policie spokojeno. Neměli bychom zapomenout rovněž na skutečnost, že pokud někdo porušuje práva spoluobčanů, má si uvědomit svou chybu a vinu, kterou mu tímto policisté připomenou, bohužel někdy i mnohem více důrazněji.

Provedený výzkum nebyl však zcela podrobný. Oblast problematiky Etického kodexu Policie České republiky si žádá provedení širšího výzkumu, především s vyšším počtem případových studií. Jedná se však o dosud neprobádanou oblast, které by měla být i nadále věnována pozornost proto, aby vyšší dobro zvítězilo.

Shrňme-li veškeré aspekty provedeného výzkumu u vybraných policistů, vyplývá z toho předpoklad, že porušení Etického kodexu Policie České republiky se zdá být užitečné pouze a jenom v oblasti prováděných výsledků u podezřelých osob. Uvědomíme-li si však fakt, že se do role podezřelé osoby dostane nevinná osoba, tak ani toto porušování Etického kodexu policie České republiky není nikým a ničím ospravedlnitelné a tudíž nepřipustné.

5. Závěr

V problematice etického chování policistů jsem si stanovil výzkumný cíl, zda vybraní policisté při řešení náročných situací porušují etické zásady vycházejících zejména z Etického kodexu Policie České republiky. Na základě mé vlastní policejní praxe, prostudované literatury a provedeným výzkumem mohu uvést, že existují kvalitní pravidla, podle kterých se má, ba dokonce musí policista řídit. Nicméně tato pravidla jsou bohužel mnohdy porušována, což vychází z výzkumné části této práce - čím déle policista slouží v řadách policie, tím častěji dochází k porušování etických zásad. Naopak nezáleží, v jaké organizační struktuře policie se policista nachází nebo kolik je policistovi let. Popisované porušení Etického kodexu Policie České republiky spočívalo zpravidla v porušení etických aspektů při vyšetřování a dokazování. V jedné uváděné případové studii se policista držel striktně etických zásad policejní práce, což nevedlo k řádnému vyřešení případu a to i přesto, že se později vina pachatele prokázala. Naopak v průběhu vyšetřování a dokazování ostatní zkušenější policisté porušovali etické pravidla svého chování a při vedeném výslechu, kdy výsledkem bylo úspěšné vyřešení případu. Zde však nastává otázka, zda je porušování etických zásad při policejní práci přípustné, pokud to má pozitivní vliv na řešenou situaci. Vezmeme-li však v úvahu, že se do role podezřelé osoby dostane nevinná osoba, je takovéto počínání nepřipustné. Z výzkumu rovněž vyplynulo, že policista se občas musí uchýlit k direktivnímu přístupu k občanovi, nicméně si musí být vždy jist, kdy a za jakých podmínek tento přístup použít. Závažné etické porušení ve smyslu korupčního jednání nebylo zjištěno, i když jeden z vybraných policistů přiznal, že přehlíží drobné přestupkové jednání u svých známých a kamarádů. V tomto případě bych za správné jednání považoval, aby policisté při výkonu svého povolání přistupovali ke všem občanům stejně.

Dalo by se tedy říct, že k porušování Etického kodexu Policie České republiky u vybraných policistů až na jednu výjimku došlo - z etického pohledu pro jejich neprofesionální přístup. Toto si však vybraní policisté omlouvají tím, že pokud by nekonali na hraně zákona a etických regulí, nedošlo by tak k úspěšnému vyřešení případu a jejich výkon povolání by tak postrádal smysl. V případě, že dojde k porušení etických pravidel, domnívám se, že by si to měl každý policista uvědomit a v budoucnu vykonávat své povolání lépe a hlavně tak, jak mu ukládají jeho povinnosti.

V celé práci, ale především v policejní praxi se ukazuje, že práce příslušníka Policie České republiky je namáhavou činností, nejen po fyzické stránce, ale především po stránce psychické a morálně volní. Při přijímání policisty je každý nově příchozí seznámen se základními řády, podrobně je v rámci policejního školství seznámen s Etickým kodexem Policie České republiky. Mám za to, že dodržování etického kodexu každému příslušníkovi Policie České republiky usnadní jeho práci, ale i ve svém osobním životě. Důležité je, aby si každý jedinec byl zcela vědom, nejen Etického kodexu Policie České republiky, ale i vlastních morálních zásad, které se dodržují obecně a vyplývají z jeho práce a i životního poslání, kterým je být čestným a morálně kvalitním člověkem.

V běžné policejní praxi se příslušníci Policie České republiky často setkávají s různými a specifickými situacemi, při kterých záleží pouze na jejich volbě, jak budou danou věc řešit. Smutným faktem v dnešní době je, že si média vybírají pouze negativa v této oblasti, neboť je to něco neobvyklého a vzbudí to veřejnou pozornost, což media, kterými jsme všichni velice ovlivňováni, potřebují pro svou sledovanost. Je však logické, že pozorováním dodržovaných norem a standardů policistů, by bylo poněkud nudné. V bakalářské práci bylo však popsáno několik skutečných případů z policejní praxe, abychom dostali přímý vhled do problematiky a relevantní informace o tom, jak je ve skutečnosti dodržována policejní etika. Ukazuje se však, že zásadním kritériem, je policistovo „svědomí“ a morální kredit. I tato konstanta je u každého jedince jiná. Rovněž jsem v práci na základě několika případových studií poukázal na to, že každý policista se prvotně snaží o aplikaci etických norem a s postupujícím časem pro sebe vytváří vlastní normy. Proto se také stává, že každý nový příslušník Policie České republiky má své představy o policejní práci, ale po konfrontaci s realitou se pak se svými názory často střetává s nepochopením veřejnosti. Je však třeba uvést, že každé pochybení, byť jen jednotlivce, má neblahé dopady na celek. Každý policista by tak měl vědět, zda vykonává své povolání správně či nesprávně a pokud svou práci vykonává tak, že porušuje předem jasně daná pravidla, neznehodnocuje pouze svůj morální kredit, ale i policii jako takové.

6. Seznam použité literatury

ANZENBACHER, Arno a Karel ŠPRUNK. *Úvod do etiky*. Vydání v tomto překladu 2., v nakladatelství Academia 1. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0917-5.

ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filozofie*. 2. vyd. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-26038-1.

BLECHA, Ivan. *Filosofie*. 3. opr. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-069-5.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-73-3.

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*: 6. vydání. 1. vyd. [i.e. 2. vyd.]. Praha: Grada, 2008. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.

FRAŇKOVÁ, Slávka a Zdeněk KLEIN. *Úvod do etologie člověka*. Vyd. 1. Praha: HZ Systém, 1997. ISBN 80-86009-15-7.

FREUD, Sigmund. *Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika*. V Psychoanalytickém nakl. vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1997. ISBN 80-86123-01-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HERZOGOVÁ, Zuzana. *Policejní etika*. Vyd. 1. Praha: Zuzana Herzogová, 2003. ISBN 80-238-9984-8.

JANOUŠEK, Jaromír. *Verbální komunikace a lidská psychika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1594-0.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha : Svoboda. 1988.
ISBN 25-095-88.

- MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva: Československo (1945-1989)*. Vyd. 1. Praha: Police History, 2011. ISBN 978-80-86477-55-8.
- MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva I: Habsburská monarchie (1526-1918)*. Vyd. 1. Praha: Themis, 1997. ISBN 80-85821-52-4.
- MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva III: Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945)*. Vyd. 1. Praha: Police History, 2001. ISBN 80-86477-01-0.
- MACEK, Pavel a Antonín FILÁK. *Základy teorie policejné bezpečnostní činnosti*. Vyd. 1. Praha: Police History, 2004, 253 s. ISBN 80-86477-21-5.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Ideály humanitní: problém malého národa: Demokraticismus v politice*. Vyd. 2. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 80-7023-036-3.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.
- NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-195-3.
- SALVET, Leo. *Kriminalita policistů České republiky*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-849-9.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-153-3.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2010. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-109-3.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TEGZE, Oldřich. *Neverbální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2003. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-429-X.

VIKTORYOVÁ, Jana.; PAŽÍTKA, Jaroslav. *Etika vyšetrovania*. Vyd. 1. Bratislava: Akadémie policajného zboru, 2003, ISBN: 80-8054-286-4.

VOJTOVÁ, Petra. *Kvalita života vybraných skupin pubescentů a adolescentů v České republice se zaměřením na psychosociální kategorie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7394-447-6.

6. 1. Internetové zdroje

EPRAVO. Epravo.cz. Korupce. [online] 1999-2016 [cit. 2016-01-14]. ISSN 1213-189X. Dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/korupce-92411.html>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Zpráva o plnění úkolů strategie vlády v boji proti korupci za období let 2008 až 2009. [online] 2010 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z <http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2006-az-2011/Zprava-o-plneni-Strategie2008-2009.pdf>

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE. Výroční zpráva za rok 2011. In: Policejní akademie ČR. [online]. 2011 [cit. 2016-16-02]. Dostupné z: http://www.polac.cz/dokument/vyr_11.pdf

POLICEJNÍ PREZIDIUM ČESKÉ REPUBLIKY. Rozvoj Policie České republiky v letech 2016-2020. [online] listopad 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2016/01/Police-I-1.pdf>

POLICIE ČR. O nás. Etický kodex. [online]2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/eticky-kodex-policie-ceske-republiky.aspx>

POLICIE ČR. O nás. Služební slib. [online]2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/sluzebni-slib.aspx>

POLICIE ČR. O nás. Informace k přijetí do služebního poměru příslušníka policie.[online]2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/informace-k-prijeti-do-sluzebniho-pomeru-prislusnika-policie-cr.aspx>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Poslanecká sněmovna. [online] © 1995-2016 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Poslanecká sněmovna. [online] © 1995-2016 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

6. 2. Legislativní dokumenty

ČESKO. Zákon č. 361/2003 Sb. ze dne 31. října 2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In: Sběrka zákonů České republiky. 2003, částka 121, s. 5850-5928. Dostupné také z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=361/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sběrka zákonů České republiky. 2009, částka 11, s. 354-464. Dostupné také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. ze dne 29. listopad 1961, Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). In: Sběrka zákonů České republiky. 2009, částka 66, s. 513-571. Dostupné také z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb. ze dne 11. srpna 2008, o Policii České republiky. In: Sběrka zákonů České republiky. 2008, částka 91, s. 4086 - 4156. Dostupné také z http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=273/2008&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

7. Přílohy

Příloha č. 1 - Listina základních práv a svobod⁷⁰

USNESENÍ
předsednictva České národní rady
ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení
LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD
jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Předsednictvo České národní rady se usneslo takto:

Předsednictvo České národní rady vyhláší LISTINU ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součást ústavního pořádku České republiky.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod:

Hlava první

Obecná ustanovení

Článek 1

⁷⁰ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Poslanecká sněmovna. [online] © 1995-2016 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Článek 2

- (1) Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.
- (2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.
- (3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Článek 3

- (1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.
- (2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.
- (3) Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

Článek 4

- (1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.
- (2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina") upraveny pouze zákonem.
- (3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.
- (4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Hlava druhá

Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek 5

Každý je způsobilý mít práva.

Článek 6

- (1) Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
- (2) Nikdo nesmí být zbaven života.
- (3) Trest smrti se nepřipouští.
- (4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Článek 7

- (1) Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.
- (2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 8

- (1) Osobní svoboda je zaručena.
- (2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.
- (3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

(4) Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.

(5) Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

(6) Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.

Článek 9

(1) Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na:

a) práce ukládané podle zákona osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody,

b) vojenskou službu nebo jinou službu stanovenou zákonem namísto povinné vojenské služby,

c) službu vyžadovanou na základě zákona v případě živelních pohrom, nehod, nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty,

d) jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých.

Článek 10

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Článek 11

(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.

(2) Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být

pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.

(3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

(4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

(5) Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.

Článek 12

(1) Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.

(2) Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.

(3) Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy.

Článek 13

Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.

Článek 14

(1) Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.

(2) Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit.

(3) Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.

(4) Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.

(5) Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

Článek 15

(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

(2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.

(3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 16

(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.

(4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Oddíl druhý

Politická práva

Článek 17

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřípustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Článek 18

(1) Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.

(2) Petiči se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu.

(3) Petičemi se nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod zaručených Listinou.

Článek 19

(1) Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno.

(2) Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.

Článek 20

(1) Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

(2) Občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.

(3) Výkon těchto práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem, jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

(4) Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu.

Článek 21

(1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.

(2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.

(3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.

(4) Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

Článek 22

Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Článek 23

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.

Hlava třetí

Práva národnostních a etnických menšin

Článek 24

Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Článek 25

(1) Občanům tvořícím národní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

- a) právo na vzdělání v jejich jazyku,
- b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,
- c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Hlava čtvrtá

Hospodářská, sociální a kulturní práva

Článek 26

(1) Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.

(2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností.

(3) Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.

(4) Zákon může stanovit odchylnou úpravu pro cizince.

Článek 27

(1) Každý má právo svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů.

(2) Odborové organizace vznikají nezávisle na státu. Omezovat počet odborových organizací je nepřípustné, stejně jako zvýhodňovat některé z nich v podniku nebo v odvětví.

(3) Činnost odborových organizací a vznik a činnost jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů mohou být omezeny zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.

(4) Právo na stávkou je zaručeno za podmínek stanovených zákonem; toto právo nepřísluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a příslušníkům bezpečnostních sborů.

Článek 28

Zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 29

- (1) Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.
- (2) Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání.
- (3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 30

- (1) Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.
- (2) Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.
- (3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 31

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Článek 32

- (1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
- (2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.
- (3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.
- (4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.
- (5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.
- (6) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 33

- (1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- (2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

(3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.

(4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Článek 34

(1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem.

(2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.

Článek 35

(1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.

(2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

(3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Hlava pátá

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Článek 36

(1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

(2) Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.

(3) Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.

(4) Podmínky a podrobnosti upravuje zákon.

Článek 37

- (1) Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.
- (2) Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.
- (3) Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.
- (4) Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.

Článek 38

- (1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.
- (2) Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

Článek 39

Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

Článek 40

- (1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.
- (2) Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.
- (3) Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.
- (4) Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.
- (5) Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.
- (6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Hlava šestá

Ustanovení společná

Článek 41

(1) Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.

(2) Kde se v Listině mluví o zákonu, rozumí se tím zákon Federálního shromáždění, jestliže z ústavního rozdělení zákonodárné pravomoci nevyplývá, že úprava přísluší zákonům národních rad.

Článek 42

(1) Pokud Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České a Slovenské Federativní Republiky.

(2) Cizinci požívají v České a Slovenské Federativní Republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou přiznána výslovně občanům.

(3) Pokud dosavadní předpisy používají pojmu "občan", rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství.

Článek 43

Česká a Slovenská Federativní Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.

Článek 44

Zákon může soudcům a prokurátorům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost a právo uvedené v čl. 20 odst. 2; zaměstnancům státní správy a územní samosprávy ve funkcích, které určí, též právo uvedené v čl. 27 odst. 4; příslušníkům bezpečnostních sborů a příslušníkům ozbrojených sil též práva uvedená v čl. 18, 19 a čl. 27 odst. 1 až 3, pokud souvisí s výkonem služby. Osobám v povoláních, která jsou bezprostředně nezbytná pro ochranu života a zdraví, může zákon omezit právo na stávkou.

Příloha č. 2 – Ústava České republiky⁷¹

Ústava České republiky

ze dne 16. prosince 1992

ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.

Česká národní rada se usnesla na tomto ústavním zákoně

Preambule

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
v čase obnovy samostatného českého státu,
věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti
československé,
odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku
v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody
jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů,
kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku,
jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách
občanské společnosti,
jako součást rodiny evropských a světových demokracií,
odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní
bohatství,
odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu,
prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České
republiky.

⁷¹ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Poslanecká sněmovna. [online] © 1995-2016 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.

Hlava první

Základní ustanovení

Článek 1

(1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.

(2) Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

Článek 2

(1) Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.

(2) Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.

(3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Článek 3

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod.

Článek 4

Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.

Článek 5

Politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.

Článek 6

Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.

Článek 7

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

Článek 8

Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.

Článek 9

- (1) Ústava může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony.
- (2) Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.
- (3) Výkladem právních norem nelze oprávnit odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu.

Článek 10

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Článek 10a

- (1) Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.
- (2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

Článek 10b

- (1) Vláda pravidelně a předem informuje Parlament o otázkách souvisejících se závazky vyplývajícími z členství České republiky v mezinárodní organizaci nebo instituci uvedené v čl. 10a.
- (2) Komory Parlamentu se vyjadřují k připravovaným rozhodnutím takové mezinárodní organizace nebo instituce způsobem, který stanoví jejich jednací řády.
- (3) Zákon o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou, jakož i navenek, může svěřit výkon působnosti komor podle odstavce 2 společnému orgánu komor.

Článek 11

Území České republiky tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

Článek 12

- (1) Nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon.
- (2) Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství.

Článek 13

Hlavním městem České republiky je Praha.

Článek 14

- (1) Státními symboly České republiky jsou velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.
- (2) Státní symboly a jejich používání upraví zákon.

Hlava druhá

Moc zákonodárná

Článek 15

- (1) Zákonodárná moc v České republice náleží Parlamentu.
- (2) Parlament je tvořen dvěma komorami, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Článek 16

- (1) Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, kteří jsou voleni na dobu čtyř let.
- (2) Senát má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let. Každé dva roky se volí třetina senátorů.

Článek 17

- (1) Volby do obou komor se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končící dnem jeho uplynutí.
- (2) Byla-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna, konají se volby do šedesáti dnů po jejím rozpuštění.

Článek 18

- (1) Volby do Poslanecké sněmovny se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásady poměrného zastoupení.

(2) Volby do Senátu se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásady většinového systému.

(3) Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.

Článek 19

(1) Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 21 let.

(2) Do Senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.

(3) Mandát poslance nebo senátora vzniká zvolením.

Článek 20

Další podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb a rozsah soudního přezkumu stanoví zákon.

Článek 21

Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu.

Článek 22

(1) S funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky, funkce soudce a další funkce, které stanoví zákon.

(2) Dnem, kdy se poslanec nebo senátor ujal úřadu prezidenta republiky, nebo dnem, kdy se ujal funkce soudce nebo jiné funkce neslučitelné s funkcí poslance nebo senátora, zaniká jeho mandát poslance nebo senátora.

Článek 23

(1) Poslanec složí slib na první schůzi Poslanecké sněmovny, které se zúčastní.

(2) Senátor složí slib na první schůzi Senátu, které se zúčastní.

(3) Slib poslance a senátora zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj mandát budu vykonávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí."

Článek 24

Poslanec nebo senátor se může svého mandátu vzdát prohlášením učiněným osobně na schůzi komory, jejímž je členem. Brání-li mu v tom závažné okolnosti, učiní tak způsobem stanoveným zákonem.

Článek 25

Mandát poslance nebo senátora zaniká

- a) odepřením slibu nebo složením slibu s výhradou,
- b) uplynutím volebního období,
- c) vzdáním se mandátu,
- d) ztrátou volitelnosti,
- e) u poslanců rozpuštěním Poslanecké sněmovny,
- f) vznikem neslučitelnosti funkcí podle čl. 22.

Článek 26

Poslanci a senátoři vykonávají svůj mandát osobně v souladu se svým slibem a nejsou přitom vázáni žádnými příkazy.

Článek 27

(1) Poslance ani senátora nelze postihnout pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech.

(2) Za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory jejímž je členem.

(3) Za přestupky poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem, pokud zákon nestanoví jinak.

(4) Poslance ani senátora nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem. Odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání mandátu vyloučeno.

(5) Poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li dopaden při páčání trestného činu nebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi komory, jejímž je zadržený členem; nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání s konečnou platností.

Článek 28

Poslanec i senátor má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu, a to i poté, kdy přestal být poslancem nebo senátorem.

Článek 29

(1) Poslanecká sněmovna volí a odvolává předsedu a místopředsedy Poslanecké sněmovny.

(2) Senát volí a odvolává předsedu a místopředsedy Senátu.

Článek 30

(1) Pro vyšetření věci veřejného zájmu může Poslanecká sněmovna zřídit vyšetřovací komisi, navrhne-li to nejméně pětina poslanců.

(2) Řízení před komisí upraví zákon.

Článek 31

(1) Komory zřizují jako své orgány výbory a komise.

(2) Činnost výborů a komisí upraví zákon.

Článek 32

Poslanec nebo senátor, který je členem vlády, nemůže být předsedou či místopředsedou Poslanecké sněmovny nebo Senátu ani členem parlamentních výborů, vyšetřovací komise nebo komisí.

Článek 33

(1) Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat zákonná opatření ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona.

(2) Senátu však nepřísluší přijímat zákonné opatření ve věcech Ústavy, státního rozpočtu, státního závěrečného účtu, volebního zákona a mezinárodních smluv podle čl. 10.

(3) Zákonné opatření může Senátu navrhnout jen vláda.

(4) Zákonné opatření Senátu podepisuje předseda Senátu, prezident republiky a předseda vlády; vyhlašuje se stejně jako zákony.

(5) Zákonné opatření Senátu musí být schváleno Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi. Neschválí-li je Poslanecká sněmovna, pozbývá další platnosti.

Článek 34

(1) Zasedání komor jsou stálá. Zasedání Poslanecké sněmovny svolává prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Poslanecká sněmovna třicátý den po dni voleb.

(2) Zasedání komory může být usnesením přerušeno. Celková doba, po kterou může být zasedání přerušeno, nesmí překročit sto dvacet dnů v roce.

(3) V době přerušení zasedání může předseda Poslanecké sněmovny nebo Senátu svolat komoru ke schůzi před stanoveným termínem. Učiní tak vždy, požádá-li jej o to prezident republiky, vláda nebo nejméně pětina členů komory.

(4) Zasedání Poslanecké sněmovny končí uplynutím jejího volebního období nebo jejím rozpuštěním.

Článek 35

(1) Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže

a) Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny,

b) Poslanecká sněmovna se neusnese do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,

c) zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné,

d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.

(2) Prezident republiky Poslaneckou sněmovnu rozpustí, navrhne-li mu to Poslanecká sněmovna usnesením, s nímž vyslovila souhlas třípětinová většina všech poslanců.

(3) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tři měsíce před skončením jejího volebního období.

Článek 36

Schůze komor jsou veřejné. Veřejnost může být vyloučena jen za podmíněk stanovených zákonem.

Článek 37

(1) Společnou schůzi komor svolává předseda Poslanecké sněmovny.

(2) Pro jednání společné schůze komor platí jednací řád Poslanecké sněmovny.

Článek 38

(1) Člen vlády má právo účastnit se schůzí obou komor, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.

(2) Člen vlády je povinen osobně se dostavit do schůze Poslanecké sněmovny na základě jejího usnesení. To platí i o schůzi výboru, komise nebo vyšetřovací komise, kde však se člen vlády může dát zastupovat svým náměstkem nebo jiným členem vlády, není-li výslovně požadována jeho osobní účast.

Článek 39

(1) Komory jsou způsobilé se usnášet za přítomnosti alespoň jedné třetiny svých členů.

(2) K přijetí usnesení komory je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců nebo senátorů, nestanoví-li Ústava jinak.

(3) K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky, jakož i k přijetí usnesení o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.

(4) K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10a odst. 1 je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.

Článek 40

K přijetí volebního zákona a zákona o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou jakož i navenek a zákona o jednacím řádu Senátu je třeba, aby byl schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Článek 41

(1) Návrhy zákonů se podávají Poslanecké sněmovně.

(2) Návrh zákona může podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku.

Článek 42

- (1) Návrh zákona o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu podává vláda.
- (2) Tyto návrhy projednává na veřejné schůzi a usnáší se o nich jen Poslanecká sněmovna.

Článek 43

- (1) Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.
- (2) Parlament rozhoduje o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem.
- (3) Parlament vyslovuje souhlas
 - a) s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky,
 - b) s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky,nejsou-li taková rozhodnutí vyhrazena vládě.
- (4) Vláda rozhoduje o vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky a o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, a to nejdéle na dobu 60 dnů, jde-li o
 - a) plnění závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení,
 - b) účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, a to se souhlasem přijímajícího státu,
 - c) účast na záchranných pracích při živelních pohromách, průmyslových nebo ekologických haváriích.
- (5) Vláda dále rozhoduje
 - a) o průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území České republiky nebo o jejich přeletu nad územím České republiky,
 - b) o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky.
- (6) O rozhodnutích podle odstavců 4 a 5 informuje vláda neprodleně obě komory Parlamentu. Parlament může rozhodnutí vlády zrušit; ke zrušení rozhodnutí vlády postačuje nesouhlasné usnesení jedné z komor přijaté nadpoloviční většinou všech členů komory.

Článek 44

- (1) Vláda má právo vyjádřit se ke všem návrhům zákonů.
- (2) Nevyjádří-li se vláda do třiceti dnů od doby, kdy jí byl návrh zákona doručen, platí, že se vyjádřila kladně.
- (3) Vláda je oprávněna žádat, aby Poslanecká sněmovna skončila projednávání vládního návrhu zákona do tří měsíců od jeho předložení, pokud s tím vláda spojí žádost o vyslovení důvěry.

Článek 45

Návrh zákona, se kterým Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas, postoupí Poslanecká sněmovna Senátu bez zbytečného odkladu.

Článek 46

- (1) Senát projedná návrh zákona a usnese se k němu do třiceti dnů od jeho postoupení.
- (2) Senát svým usnesením návrh zákona schválí nebo zamítne nebo vrátí Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy anebo vyjádří vůli nezabývat se jím.
- (3) Jestliže se Senát nevyjádří ve lhůtě podle odstavce 1, platí, že je návrh zákona přijat.

Článek 47

- (1) Jestliže Senát návrh zákona zamítne, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna znovu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.
- (2) Jestliže Senát návrh zákona vrátí Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna ve znění schváleném Senátem. Jejím usnesením je návrh zákona přijat.
- (3) Jestliže Poslanecká sněmovna neschválí návrh zákona ve znění schváleném Senátem, hlasuje znovu o návrhu zákona ve znění, ve kterém byl postoupen Senátu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.
- (4) Pozměňovací návrhy nejsou při projednávání zamítnutého nebo vráceného návrhu zákona v Poslanecké sněmovně přípustné.

Článek 48

Jestliže Senát vyjádří vůli nezabývat se návrhem zákona, je tímto usnesením návrh zákona přijat.

Článek 49

K ratifikaci mezinárodních smluv

- a) upravujících práva a povinnosti osob,
 - b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
 - c) z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodní organizaci,
 - d) hospodářských, jež jsou všeobecné povahy,
 - e) o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
- je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.

Článek 50

(1) Prezident republiky má právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen.

(2) O vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.

Článek 51

Přijaté zákony podepisuje předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády.

Článek 52

(1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.

(2) Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.

Článek 53

(1) Každý poslanec má právo interpelovat vládu nebo její členy ve věcech jejich působnosti.

(2) Interpelovaní členové vlády odpovědí na interpelaci do třiceti dnů ode dne jejího podání.

Hlava třetí
Moc výkonná
Prezident republiky

Článek 54

- (1) Prezident republiky je hlavou státu.
- (2) Prezident republiky je volen v přímých volbách.
- (3) Prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný.

Článek 55

Prezident republiky se ujímá úřadu složením slibu. Volební období prezidenta republiky trvá pět let a začíná dnem složení slibu.

Článek 56

- (1) Volba prezidenta republiky se koná tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.
- (2) Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který obdržel nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Není-li takový kandidát, koná se za čtrnáct dnů po začátku prvního kola volby druhé kolo volby, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola volby. Při rovnosti hlasů postupují do druhého kola volby všichni kandidáti, kteří v prvním kole volby získali nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů, a nejsou-li takoví kandidáti alespoň dva, postupují i kandidáti, kteří obdrželi druhý nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů.
- (3) Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který obdržel ve druhém kole volby nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů. Je-li takových kandidátů více, prezident republiky není zvolen a do deseti dnů se vyhlásí nová volba prezidenta republiky.
- (4) Pokud kandidát, který postoupil do druhého kola volby, přestane být volitelný za prezidenta republiky před druhým kolem volby anebo se práva kandidovat vzdá, postupuje do druhého kola volby kandidát, který v prvním kole volby získal další nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů. Druhé kolo volby se koná i tehdy, účastní-li se ho pouze jeden kandidát.
- (5) Navrhovat kandidáta je oprávněn každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany České republiky oprávněnými volit prezidenta republiky. Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně dvacet poslanců nebo nejméně deset senátorů.
- (6) Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.
- (7) Volba prezidenta republiky se koná v posledních šedesáti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky, nejpozději však třicet dnů před uplynutím volebního

období úřadujícího prezidenta republiky. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba prezidenta republiky do devadesáti dnů.

(8) Volbu prezidenta republiky vyhláší předseda Senátu nejpozději devadesát dnů před jejím konáním. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, vyhlásí předseda Senátu volbu prezidenta republiky nejpozději do deseti dnů poté a zároveň nejpozději osmdesát dnů před jejím konáním.

(9) Není-li funkce předsedy Senátu obsazena, vyhláší volbu prezidenta republiky předseda Poslanecké sněmovny.

Článek 57

(1) Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu.

(2) Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou.

Článek 58

Další podmínky výkonu volebního práva při volbě prezidenta republiky, jakož i podrobnosti navrhování kandidátů na funkci prezidenta republiky, vyhlášení a provádění volby prezidenta republiky a vyhlášení jejího výsledku a soudní přezkum stanoví zákon.

Článek 59

(1) Prezident republiky složí slib do rukou předsedy Senátu na společné schůzi obou komor.

(2) Slib prezidenta republiky zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí."

Článek 60

Odmítne-li prezident republiky složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl zvolen.

Článek 61

Prezident republiky se může vzdát svého úřadu do rukou předsedy Senátu.

Článek 62

Prezident republiky

- a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,
- c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,
- d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,
- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,
- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zahlazuje odsouzení,
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,
- i) podepisuje zákony,
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
- k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.

Článek 63

(1) Prezident republiky dále

- a) zastupuje stát navenek,
- b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
- c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
- d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
- e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
- f) vyhláší volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
- g) jmenuje a povyšuje generály,
- h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
- i) jmenuje soudce,
- j) nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,
- k) má právo udělovat amnestii.

(2) Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.

(3) Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavce 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

(4) Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda.

Článek 64

(1) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.

(2) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí vlády, vyžádat si od vlády a jejích členů zprávy a projednávat s vládou nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.

Článek 65

(1) Prezidenta republiky nelze po dobu výkonu jeho funkce zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt.

(2) Senát může se souhlasem Poslanecké sněmovny podat ústavní žalobu proti prezidentu republiky k Ústavnímu soudu, a to pro velezradu nebo pro hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku; velezradou se rozumí jednání prezidenta republiky směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu. Ústavní soud může na základě ústavní žaloby Senátu rozhodnout o tom, že prezident republiky ztrácí prezidentský úřad a způsobilost jej znovu nabýt.

(3) K přijetí návrhu ústavní žaloby Senátem je třeba souhlasu třípětinové většiny přítomných senátorů. K přijetí souhlasu Poslanecké sněmovny s podáním ústavní žaloby je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců; nevysloví-li Poslanecká sněmovna souhlas do tří měsíců ode dne, kdy o něj Senát požádal, platí, že souhlas nebyl dán.

Článek 66

Uvolní-li se úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky ještě není zvolen nebo nesložil slib, rovněž nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát, přísluší výkon funkcí podle čl. 63 odst. 1 písm. a) až e) a h) až k) a čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a) až e) a k) a dále čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Senátu; uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu, kterému též přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkce prezidenta republiky podle čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny.

Vláda

Článek 67

- (1) Vláda je vrcholným orgánem výkonné moci.
- (2) Vláda se skládá z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů.

Článek 68

- (1) Vláda je odpovědna Poslanecké sněmovně.
- (2) Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.
- (3) Vláda předstoupí do třiceti dnů po svém jmenování před Poslaneckou sněmovnu a požádá ji o vyslovení důvěry.
- (4) Pokud nově jmenovaná vláda nezíská v Poslanecké sněmovně důvěru, postupuje se podle odstavce 2 a 3. Jestliže ani takto jmenovaná vláda nezíská důvěru Poslanecké sněmovny, jmenuje prezident republiky předsedu vlády na návrh předsedy Poslanecké sněmovny.
- (5) V ostatních případech prezident republiky jmenuje a odvolává na návrh předsedy vlády ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.

Článek 69

- (1) Člen vlády skládá slib do rukou prezidenta republiky.
- (2) Slib člena vlády zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony a uvádět je v život. Slibuji na svou čest, že budu zastávat svůj úřad svědomitě a nezneužiji svého postavení."

Článek 70

Člen vlády nesmí vykonávat činnosti, jejichž povaha odporuje výkonu jeho funkce. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 71

Vláda může předložit Poslanecké sněmovně žádost o vyslovení důvěry.

Článek 72

- (1) Poslanecká sněmovna může vyslovit vládě nedůvěru.
- (2) Návrh na vyslovení nedůvěry vládě projedná Poslanecká sněmovna, jen je-li podán písemně nejméně padesáti poslanci. K přijetí návrhu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců.

Článek 73

- (1) Předseda vlády podává demisi do rukou prezidenta republiky. Ostatní členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta republiky prostřednictvím předsedy vlády.
- (2) Vláda podá demisi, jestliže Poslanecká sněmovna zamítla její žádost o vyslovení důvěry nebo jestliže jí vyslovila nedůvěru. Vláda podá demisi vždy po ustavující schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny.
- (3) Podá-li vláda demisi podle odstavce 2, prezident republiky demisi přijme.

Článek 74

Prezident republiky odvolá člena vlády, jestliže to navrhne předseda vlády.

Článek 75

Prezident republiky odvolá vládu, která nepodala demisi, ačkoliv ji byla povinna podat.

Článek 76

- (1) Vláda rozhoduje ve sboru.
- (2) K přijetí usnesení vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů.

Článek 77

- (1) Předseda vlády organizuje činnost vlády, řídí její schůze, vystupuje jejím jménem a vykonává další činnosti, které jsou mu svěřeny Ústavou nebo jinými zákony.
- (2) Předsedu vlády zastupuje místopředseda vlády nebo jiný pověřený člen vlády.

Článek 78

K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.

Článek 79

(1) Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem.

(2) Právní poměry státních zaměstnanců v ministerstvech a jiných správních úřadech upravuje zákon.

(3) Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

Článek 80

(1) Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.

(2) Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.

Hlava čtvrtá

Moc soudní

Článek 81

Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.

Článek 82

(1) Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.

(2) Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.

(3) Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.

Ústavní soud

Článek 83

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti.

Článek 84

- (1) Ústavní soud se skládá z 15 soudců, kteří jsou jmenováni na dobu deseti let.
- (2) Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky se souhlasem Senátu.
- (3) Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání.

Článek 85

- (1) Složením slibu do rukou prezidenta republiky se soudce Ústavního soudu ujímá své funkce.
- (2) Slib soudce Ústavního soudu zní: "Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně."
- (3) Odmítne-li soudce složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl jmenován.

Článek 86

- (1) Soudce Ústavního soudu nelze trestně stíhat bez souhlasu Senátu. Odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání po dobu trvání funkce soudce Ústavního soudu vyloučeno.
- (2) Soudce Ústavního soudu lze zadržet jen, byl-li dopaden při spáchání trestného činu, anebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi Senátu. Nedá-li předseda Senátu do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi Senát rozhodne o přípustnosti trestního stíhání s konečnou platností.
- (3) Soudce Ústavního soudu má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, a to i poté, kdy přestal být soudcem Ústavního soudu.

Článek 87

- (1) Ústavní soud rozhoduje
 - a) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
 - b) o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,

- c) o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,
 - d) o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod,
 - e) o oprávněm prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora,
 - f) v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25,
 - g) o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2,
 - h) o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 66,
 - i) o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, které je pro Českou republiku závazné, pokud je nelze provést jinak,
 - j) o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony,
 - k) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepříslušili podle zákona jinému orgánu.
- (2) Ústavní soud dále rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována.
- (3) Zákon může stanovit, že namísto Ústavního soudu rozhoduje Nejvyšší správní soud
- a) o zrušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu se zákonem,
 - b) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepříslušili podle zákona jinému orgánu.

Článek 88

- (1) Zákon stanoví, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení a další pravidla o řízení před Ústavním soudem.
- (2) Soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem podle odstavce 1.

Článek 89

- (1) Rozhodnutí Ústavního soudu je vykonatelné, jakmile bylo vyhlášeno způsobem stanoveným zákonem, pokud Ústavní soud o jeho vykonatelnosti nerozhodl jinak.

- (2) Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby.
- (3) Rozhodnutí Ústavního soudu, kterým byl podle čl. 87 odst. 2 vysloven nesoulad mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem, brání ratifikaci smlouvy do doby, než bude nesoulad odstraněn.

Soudy

Článek 90

Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

Článek 91

(1) Soustavu soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Zákon může stanovit jejich jiné označení.

(2) Působnost a organizaci soudů stanoví zákon.

Článek 92

Nejvyšší soud je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud nebo Nejvyšší správní soud.

Článek 93

(1) Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Svě funkce se ujímá složením slibu.

(2) Soudcem může být jmenován bezúhonný občan, který má vysokoškolské právnické vzdělání. Další předpoklady a postup stanoví zákon.

Článek 94

(1) Zákon stanoví případy, kdy soudci rozhodují v senátu a jaké je jeho složení. V ostatních případech rozhodují jako samosoudci.

(2) Zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.

Článek 95

(1) Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.

(2) Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.

Článek 96

(1) Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.

(2) Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně.

Hlava pátá

Nejvyšší kontrolní úřad

Článek 97

(1) Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislý orgán. Vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu.

(2) Prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu jmenuje prezident republiky na návrh Poslanecké sněmovny.

(3) Postavení, působnost, organizační strukturu a další podrobnosti stanoví zákon.

Hlava šestá

Česká národní banka

Článek 98

(1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.

(2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.

Hlava sedmá

Územní samospráva

Článek 99

Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.

Článek 100

- (1) Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Zákon stanoví, kdy jsou správními obvody.
- (2) Obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku.
- (3) Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem.

Článek 101

- (1) Obec je samostatně spravována zastupitelstvem.
- (2) Vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem.
- (3) Územní samosprávné celky jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.
- (4) Stát může zasahovat do činnosti územních samosprávných celků, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Článek 102

- (1) Členové zastupitelstev jsou voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.
- (2) Funkční období zastupitelstva je čtyřleté. Zákon stanoví za jakých podmínek se vyhlásí nové volby zastupitelstva před uplynutím jeho funkčního období.

Článek 103

Zrušen

Článek 104

- (1) Působnost zastupitelstev může být stanovena jen zákonem.
- (2) Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku.
- (3) Zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky.

Článek 105

Výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon.

Hlava osmá

Přechodná a závěrečná ustanovení

Článek 106

(1) Dnem účinnosti této Ústavy se Česká národní rada stává Poslaneckou sněmovnou, jejíž volební období skončí dnem 6. června 1996. (2) Do doby zvolení Senátu podle Ústavy vykonává funkce Senátu Prozatímní Senát. Prozatímní Senát se ustaví způsobem, který stanoví ústavní zákon. Do nabytí účinnosti tohoto zákona vykonává funkce Senátu Poslanecká sněmovna.

(3) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit, dokud vykonává funkci Senátu podle odstavce 2.

(4) Do přijetí zákonů o jednacím řádu komor se postupuje v jednotlivých komorách podle jednacího řádu České národní rady.

Článek 107

(1) Zákon o volbách do Senátu stanoví, jakým způsobem se při prvních volbách do Senátu určí třetina senátorů, jejichž volební období bude dvouleté, a třetina senátorů, jejichž volební období bude čtyřleté.

(2) Zasedání Senátu svolá prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Senát třicátý den po dni voleb.

Článek 108

Vláda České republiky jmenovaná po volbách v roce 1992 a vykonávající svou funkci ke dni účinnosti Ústavy se považuje za vládu jmenovanou podle této Ústavy.

Článek 109

Do doby zřízení státního zastupitelství vykonává jeho funkce prokuratura České republiky.

Článek 110

Do 31. prosince 1993 tvoří soustavu soudů též vojenské soudy.

Článek 111

Soudci všech soudů České republiky vykonávající funkci soudce ke dni nabytí účinnosti této Ústavy se považují za soudce jmenované podle Ústavy České republiky.

Článek 112

(1) Ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.

(2) Zrušují se dosavadní Ústava, ústavní zákon o československé federaci, ústavní zákony, které je měnily a doplňovaly, a ústavní zákon České národní rady č. 67/1990 Sb., o státních symbolech České republiky.

(3) Ostatní ústavní zákony platné na území České republiky ke dni účinnosti této Ústavy mají sílu zákona.

Článek 113

Tato Ústava nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1993.